

Retouradres:
Brupartners
Boulevard Bischoffsheimlaan 26
1000 Bruxelles - Brussel

PB-PP | B-731
BELGIE(N) - BELGIQUE

Het TIJDSCHRIFT van Brupartners

September 2022 nr. 38

Verantwoordelijke uitgever: Caroline Vinckenbosch

www.brupartners.brussels

DOSSIER

Huisvestingscrisis:
stand van zaken en
vooruitzichten

SEPTEMBER 2022

05

24

31

35

03. WOORD VOORAF

04. IN DE KIJKER

- Verandering van voorzitterschap
- De Debatten van Brupartners zijn terug

05. DOSSIER

- Huisvestingscrisis: stand van zaken en vooruitzichten

22. FOCUS

- Ontdek het bedrijvenregister
- Initiatiefadvies - De geestelijke gezondheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

27. DE ADVIEZEN VAN BRUPARTNERS

- Adviezen uitgebracht tussen 16 december 2021 en 19 mei 2022

30. DEBATTEN/WEBINARS

- « Wat zijn de troeven van Brussel? »
- met Erim Acikgöz
- « Positieve actieplannen: van theorie naar praktijk »
- met Daniël Cuypers en Pierre Burton

35. NIEUWS IN HET KORT

- Oprichting van het Brussels Comité van Klimaatdeskundigen
- Kent u helpukraine.brussels?

36. PUBLICATIES

- Jaarverslag 2021 van Brupartners
- Jaarverslag 2021 van het Observatorium
- Jaarverslag 2021 van de Raad voor het Leefmilieu

Wonen in Brussel

Begin juli heb ik het mandaat van Voorzitter van Brupartners opgenomen, in opvolging van Paul Palsterman die deze functie de afgelopen 2 jaar heeft vervuld. Graag wijs ik hier op het waardevolle werk dat tijdens deze periode door mijn voorganger is verricht, die aldus de belangen van Brussel heeft verdedigd en steeds naar een consensus tussen de partijen heeft gestreefd. Tijdens de komende maanden staan ons echter nog heel wat opdrachten en uitdagingen te wachten, en we zullen alles in het werk stellen om de sociale gesprekspartners in de mogelijkheid te stellen om hun stem ten behoeve van ons gewest te laten horen. Ik kan hiervoor rekenen op het dynamische en gemotiveerde team van Brupartners, maar eveneens op de medewerking van alle leden die in naam van de werkgevers en werknemers bij Brupartners zetelen.

Jan De Brabanter
Voorzitter

En aan beleidswerven is er geen gebrek: het herstel van de economie, de daling van de werkloosheid, de verbetering van de mobiliteit, de bescherming van het leefmilieu, of nog, de toegang tot huisvesting.

Gelet op deze belangrijke beleidswerven lijkt het me noodzakelijk om te herinneren aan het belang van het sociaal overleg bij de uitwerking van de beleidsmaatregelen.

Het dossier van dit nummer is aan een van deze uitdagingen gewijd: de wooncrisis te Brussel. Deze materie is een belangrijk vraagstuk voor de Brusselse overheid en voor Brupartners. En terecht: een gebrek aan betaalbare woningen voor gezinnen met een bescheiden inkomen, de stadsvlucht van de middenklasse, de gevolgen van het fiscaal abatement voor de vastgoedprijzen te Brussel, het gebrek aan sociale woningen, hogere vastgoedprijzen, de leegstand: al deze factoren zijn op zijn minst zorgwekkend.

Het huisvestingsvraagstuk is in feite nooit echt van de radar verdwenen, maar was ingevolge de gezondheids crisis op de achtergrond geraakt. Vandaag worden de gesprekken verdergezet. Gelet op de talrijke uitdagingen beloven deze zeer interessant te zijn.

Hoe kan men het aanbod aan betaalbare woningen voor huishoudens met een bescheiden inkomen in de hoofdstad uitbreiden? Hoe kan men de privésector bij de bouw van deze woningen betrekken? Hoe kan men de sociale mixiteit op het vlak van huisvesting verzekeren? Hoe kan men een gecoördineerd en transversaal huisvestingsbeleid voeren? En zo zijn er nog tal van andere vragen...

Ik hoop dat dit dossier u zal toelaten om een inzicht in de belangrijkste uitdagingen van deze materie te verwerven.

Veel leesgenot!

Verandering van voorzitterschap

Tijdens de plenaire vergadering van 7 juli jongstleden zijn de leden van Brupartners tot een voorzitterswissel overgegaan.

De heer **Jan De Brabanter** (BECI) volgt de heer **Paul Palsterman** (ACV) op als **Voorzitter** van Brupartners. Hij wordt op zijn beurt opgevolgd door mevrouw **Estelle Ceulemans** (ABVV) die tot **Vicevoorzitter** van Brupartners werd verkozen. Beiden zullen hun nieuwe functies tijdens de komende 2 jaar waarnemen.

Brupartners wenst de heer Palsterman te danken voor zijn mandaat als Voorzitter en voor zijn inzet ten dienste van het Brussels sociaal overleg tijdens de afgelopen 2 jaar. Brupartners wenst de heer De Brabanter en mevrouw Ceulemans veel succes toe met hun nieuwe functie.

De Debatten van Brupartners zijn terug

Na een onderbreking van verschillende maanden omwille van de gezondheids crisis, heeft Brupartners het genoegen om de **hervatting van zijn Debatten** in zijn lokalen aan te kondigen. Het eerste Debat, dat eind september zal doorgaan, zal voor de gelegenheid samen met de Raad voor het Leefmilieu worden georganiseerd, met als thema **de inrichting van groene ruimten in een stedelijke omgeving**.

De personen, die reeds op de mailing lijst van Brupartners zijn ingeschreven, zullen te gepasten tijde een elektronische uitnodiging ontvangen. Indien u op de hoogte wil blijven van de actualiteiten van Brupartners, dan volstaat het om hiertoe een aanvraag te doen via communicatie@brupartners.brussels.

Huisvestingscrisis: stand van zaken en vooruitzichten

De demografische structuur van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de sociaaleconomische situatie van zijn inwoners zijn de laatste 30 jaar sterk geëvolueerd. Deze evoluties hebben hun gevolgen gehad, met name op het gebied van huisvesting. Het aantal woningen dat toegankelijk is voor gezinnen met een bescheiden inkomen is in het Brussels Gewest immers ontoereikend; de vastgoedprijzen zijn sterk gestegen en het aantal gevallen van slechte huisvesting is verveelvoudigd¹.

De Brusselse overheden hebben getracht deze problemen te verhelpen door verschillende actieplannen² aan te nemen, die tot dusver slechts hebben gediend om de achterstand in de productie van openbare woningen gedeeltelijk weg te werken.

De COVID-19-crisis heeft de situatie niet gediend, integendeel. De gezondheids crisis en lockdownperiodes hebben "de sociale problemen en tekortkomingen die eerder al in Brussel bestonden en die door de gezondheids crisis nog erger zijn geworden, duidelijk aan het licht gebracht. Het gaat met name om sociaal-ruimtelijke ongelijkheden, genderongelijkheden, slechte huisvesting, isolement van de mensen, enz."³

Deze crisis heeft echter de verdienste gehad dat zij de Brusselse regering ertoe heeft aangezet om de goedkeuring van nieuwe maatregelen te plannen in haar Noodplan Huisvesting⁴, dat, in tegenstelling tot de vorige plannen, zichzelf de middelen lijkt te geven om zijn ambities te verwezenlijken. De regering wil zo van huisvesting haar prioriteit voor het einde van de regeerperiode maken.

Daarnaast heeft de oorlog in Oekraïne ook gevolgen gehad voor de productie van sociale woningen (stijging van de prijzen van bouwmaterialen, vertragingen bij de leveringen, enz.), maar ook voor de koopkracht van de Brusselse huishoudens. Daarom is het vandaag des te belangrijker om over een doeltreffend, gecoördineerd en georganiseerd gewestelijk huisvestingsbeleid te beschikken.

¹ C. Dessouroux, R. Bensliman, N. Bernard, S. De Laet, F. Demonty, P. Marissal en J. Surkyn, "Huisvesting in Brussel : diagnose en uitdagingen", Brussels Studies, policy briefs, nr. 99, 2016, blz. 1.

² Het Gewestelijk Huisvestingsplan (2005) en de Alliantie Wonen (2013).

³ Wetenschappelijk Comité Huisvesting, Verslag van de werkzaamheden, versie van 25 november 2020, blz. 11.

⁴ Noodplan Huisvesting 2020-2024, aangenomen op 7 januari 2021 door de Brusselse Hoofdstedelijke Regering.

I. HET RECHT OP HUISVESTING

a. Context

Het "recht op een behoorlijke huisvesting" is in artikel 23 van de Grondwet verankerd. In deze bepaling wordt het recht op menselijke waardigheid vastgelegd en worden de economische, sociale en culturele rechten opgesomd.

Het recht op een behoorlijke huisvesting maakt dus deel uit van deze economische, sociale en culturele rechten - van de zogenoemde "tweede generatie" in tegenstelling tot de "eerste generatie", die overeenkomen met de burgerlijke en politieke rechten - op dezelfde wijze als bijvoorbeeld het recht op arbeid, het recht op sociale zekerheid, op bescherming van de gezondheid en op sociale, geneeskundige en juridische bijstand, het recht op de bescherming van een gezond leefmilieu, het recht op culturele en maatschappelijke ontplooiing en het recht op kinderbijslag⁵.

Oorspronkelijk werden deze economische, sociale en culturele rechten opgevat als rechten die bedoeld waren om "bepaalde vormen van onveiligheid en onzekerheid die kenmerkend waren voor de situatie van werknemers te verhelpen"⁶, en werden ze bij de oprichting van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) in 1919⁷ voor het eerst als mensenrechten vastgelegd. Vervolgens werden deze rechten vastgelegd in verschillende grondteksten, zoals de

Universele Verklaring van de Rechten van de Mens⁸, het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten⁹, het Europees Sociaal Handvest¹⁰ en het Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind¹¹.

Artikel 23 van de Grondwet draagt de federale, gewestelijke en gemeenschappelijke wetgever op om de economische, sociale en culturele rechten te waarborgen en de voorwaarden voor de uitoefening ervan vast te stellen. Hoewel de in artikel 23 vervatte rechten geen onmiddellijke toepasbaarheid hebben, hebben zij wel "indirecte, niet te verwaarlozen gevolgen:

- De wetgever heeft de plicht het recht op huisvesting feitelijk formeel vast te leggen, of er ten minste rekening mee te houden in alle latere bepalingen die hij zou vaststellen (...).
- De wetgever mag geen bepalingen afkondigen die de in artikel 23 opgesomde rechten teniet zouden doen (...).
- De erkenning van het recht op huisvesting in de Grondwet dient als een voorschrift voor de interpretatie door de rechter (...)"¹².

Sinds de oprichting van de Gewesten als gefedereerde entiteiten in het kader van de tweede Staatshervorming is het huisvestingsbeleid een gewestelijke bevoegdheid geworden¹³. In 2014 werden de Gewesten ingevolge de zesde Staatshervorming zelfs bevoegd voor de woninghuurovereenkomsten¹⁴.

De Brusselse wetgever bekrachtigt het recht op een behoorlijke huisvesting wel degelijk formeel in artikel 3 van de Brusselse huisvestingscode:

*"Iedereen heeft recht op een behoorlijke woning. Hiertoe dient de terbeschikkingstelling te worden bevorderd van een woning die in overeenstemming is met de kwaliteitsregels (veiligheid, gezondheid en uitrusting), betaalbaar is, woonzekerheid biedt, aangepast is aan een handicap, een gezond binnenklimaat heeft, over een goede energieprestatie beschikt, aangesloten is op collectieve uitrustingen en in de buurt ligt van andere voorzieningen van algemeen belang (zoals met name scholen, crèches, culturele centra, handelszaken en recreatiedomeinen). Het komt de overheid toe om met name te zorgen voor de omstandigheden die noodzakelijk zijn om dit fundamentele recht te verwezenlijken"*¹⁵.

Voorts heeft diezelfde Brusselse wetgever, om een zekere samenhang met betrekking tot de verhuur van voor bewoning bestemde goederen of gedeelten van goederen te behouden, een ordonnantie betreffende de regionalisering van woninghuurovereenkomsten¹⁶ aangenomen die in grote lijnen de architectuur van het vroegere federale stelsel volgt¹⁷.

b. Concepten en definities

Het sociale huisvestingsbeleid kwam pas echt tot ontwikkeling aan het eind van de 19de eeuw en nog meer vlak na de Eerste Wereldoorlog en de oprichting

⁵ Voor een gedetailleerde analyse van deze rechten, zie R. Ergec (dir.), *Les droits économiques, sociaux et culturels dans la Constitution*, Bruxelles, Bruylant, 1995.

⁶ M. Lambert, "Les droits fondamentaux de la deuxième génération : droits fondamentaux de deuxième zone ?", artikel beschikbaar op de website van de Ligue des droits humains, geraadpleegd op 20 april 2022.

⁷ Politieke woordenlijst van het CRISP, "droits économiques et sociaux", beschikbaar op <https://www.vocabulairepolitique.be/>.

⁸ Artikel 25.1.

⁹ Artikel 11.1.

¹⁰ Artikel 31.

¹¹ Artikel 27.3.

¹² Brussel Huisvesting, *Memento van de huisvesting in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, Larcier, 2019, blz. 24.

¹³ *Bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen*, art. 6, §1, IV, B.S., 15 augustus 1980.

¹⁴ *Bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen*, art. 6, §1, IV, 2°, ingevoegd bij art. 15 van de bijzondere wet van 6 januari 2014 betreffende de zesde Staatshervorming, B.S., 31 januari 2014.

¹⁵ *Ordonnantie van 17 juli 2003 houdende de Brusselse Huisvestingscode (versie 2013)*, B.S., 18 juli 2003, art. 3.

¹⁶ *Ordonnantie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van 27 juli 2017 houdende de regionalisering van de woninghuurovereenkomst*, B.S., 30 oktober 2017.

¹⁷ Brussel Huisvesting, *op. cit.*, blz. 37.

Tuinwijk Le Logis (Watermaal-Bosvoorde) ©Lampa21

van de Société nationale des Habitations et Logements à Bon Marché (SNHBM). Vanaf dat moment "zou de Staat zich niet langer uitsluitend moeten bezighouden met de juridische omkadering, fiscale steun en indirecte financiering (...), zoals

tot dan toe het geval was, maar zou hij zich rechtstreeks op de bouw van sociale woningen moeten toeleppen"¹⁸.

Vandaag is het huisvestingsbeleid een **gewestelijk beleid**. In Brussel zijn

verschillende actoren bevoegd om de uitvoering van het beleid van de Brusselse regering op dit gebied te verzekeren (zie punt c)). Alvorens deze instanties te identificeren, lijkt het van essentieel belang om bepaalde termen te definiëren.

1 Een woning van sociale aard

*Een woning van sociale aard wordt gedefinieerd als een woning die wordt geproduceerd of beheerd in het kader van een gewestelijk overheidsbeleid, of het nu gaat om de vaststelling van de huurprijs of de voorwaarden voor de aankoop en/of wederverkoop van de onroerende goederen"*¹⁹.

Er bestaan verschillende soorten woningen van sociale aard (voor aankoop of huur) in Brussel, die voortkomen uit gewestelijke beleidsvoeringen (Citydev en partners, Huisvestingsfonds, BGHM-OVM²⁰, SFAR²¹, gewestelijke Grondregie, SVK²², enz.) of gemeentelijke beleidsvoeringen (gemeenten en OCMW's).

2 Een sociale woning

De **sociale woning** wordt in de Brusselse huisvestingscode gedefinieerd als "de woning die door de BGHM en de OVM's te huur wordt gesteld aan personen met een bescheiden inkomen en waarvan de regels voor de berekening van de huurprijs door de Regering vastgesteld wordt"²³. Daarnaast verduidelijkt de wetgever dat, onder bepaalde voorwaarden, de woningen die zijn verworven, in erfpacht genomen, gebouwd of ingericht door publiekrechtelijke rechtspersonen, het Woningfonds van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de sociale verhuurkantoren of natuurlijke personen en die bestemd is om personen te huisvesten, met sociale woningen worden gelijkgesteld²⁴.

3 Een middelgrote woning

Een **middelgrote woning** heeft dan weer betrekking op "de woning die, onder de door de onderhavige Code (nvr: Huisvestingscode) vastgestelde voorwaarden, als hoofdverblijfplaats wordt verhuurd, overgedragen of verkocht aan een gezin waarvan het totale inkomen niet meer bedraagt dan een welbepaald bedrag dat door de Regering wordt vastgesteld"²⁵. Opdat een kandidaat-huurder toegang zou krijgen tot een middelgrote woning moet het netto belastbaar inkomen van het huishouden tussen 150 en 200% van het toelatingsplafond liggen dat voor sociale huisvesting is voorzien, afhankelijk van de samenstelling van het huishouden.

4 Een bescheiden woning

De **bescheiden woning** heeft dezelfde definitie als de middelgrote woning²⁶. Enkel de voorwaarde in verband met het inkomen van de kandidaat-huurder verandert. Opdat een kandidaat-huurder toegang zou krijgen tot een bescheiden woning moet het netto belastbaar inkomen van het huishouden tussen 100 en 150% van het toelatingsplafond liggen dat voor sociale huisvesting is voorzien, afhankelijk van de samenstelling van het huishouden.

¹⁸ L. Goossens, "La politique du logement social en Belgique", *Recherches sociologiques et anthropologiques*, 1983, nr. 14, blz. 209.

¹⁹ Perspective.brussels, *Monitoring van de publieke woonprojecten in Brussel nr. 5*, juni 2021, blz. 27.

²⁰ Openbare vastgoedmaatschappij.

²¹ Dochtermatenschap van finance.brussels.

²² Sociaal vastgoedkantoor.

²³ Brusselse Huisvestingscode, art. 2, §1, 20°.

²⁴ Brusselse Huisvestingscode, art. 138, lid 2.

²⁵ Brusselse Huisvestingscode, art. 2, §1, 21°.

²⁶ Zie Brusselse Huisvestingscode, art. 2, §2, 2° en 5°.

Perspective.brussels, een Brusselse instelling van openbaar nut ten dienste van de territoriale en sociaaleconomische ontwikkeling, inventariseert in Brussel iets minder dan 66.000 woningen die aan deze definitie van "woning van sociale aard" beantwoorden, d.w.z. 11,2% van het totale aantal woningen in het Brussels Gewest²⁷.

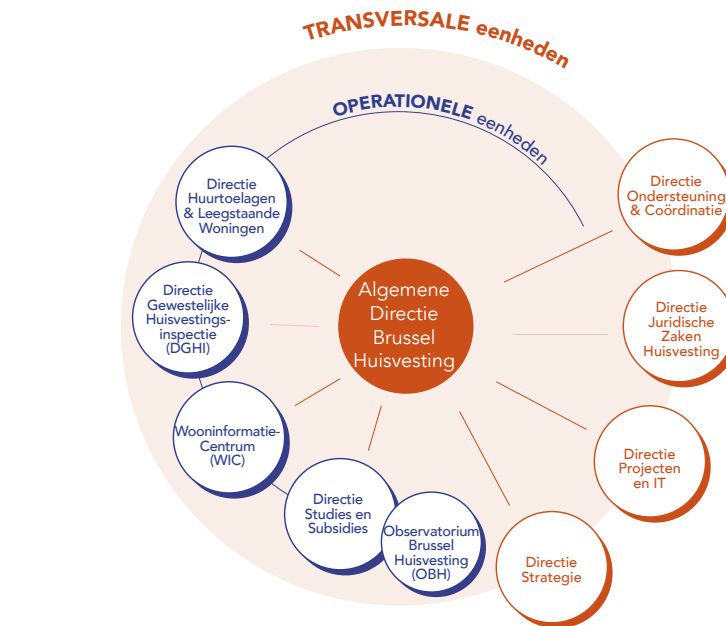
De Gemeenschappelijke Algemene Beleidsverklaring van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering en het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie voor de regeerperiode 2019-2024 (hierna "ABV") somt een aantal kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen op voor de productie van deze woningen van sociale aard, waarop we nog zullen terugkomen.

c. De bevoegde instanties op het gebied van huisvesting in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Brussel Huisvesting

Brussel Huisvesting is het Bestuur dat met de uitvoering van het huisvestingsbeleid in Brussel is belast. Dit Bestuur is binnen de Gewestelijke Overheidsdienst Brussel (GOB) ingesteld.

Het omvat met name het Informatiecentrum voor huisvesting (ICH) - dat verantwoordelijk is voor het centraliseren van wetgevende, regelgevende en organisatorische gegevens, het informeren van burgers en het doorverwijzen naar de bevoegde diensten, en het verzorgen van het secretariaat van de Adviesraad voor huisvesting (ARH) - evenals de Directie Gewestelijke Huisvestingsinspectie (DGHI). Deze laatste is belast met de controle op de naleving van de veiligheids-, gezondheids- en uitrustingscriteria van de woningen als bedoeld in artikel 4 van de Brusselse huisvestingscode en met de aflevering van de conformiteitscontroleattesten²⁸.

© Brussel Huisvesting

Het Observatorium van Brussel Huisvesting (OBH) verzamelt, verwerkt, analyseert en verspreidt de gegevens die beschikbaar zijn binnen het Brussel Huisvesting om licht te werpen op de huisvestingsproblematiek in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en om het overheidsbeleid op dit vlak te sturen²⁹.

Er is ook een Coördinatieraad van de huisvesting, die bij Brussel Huisvesting is ondergebracht. Deze Raad heeft tot doel het overleg en de coördinatie te vergemakkelijken tussen de verschillende overheidsactoren die bevoegd zijn voor huisvesting, zoals het Woningfonds, Citydev, Perspective, Urban, Brussel Huisvesting en de BGHM³⁰.

De Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (BGHM)

De BGHM werd bij koninklijk besluit van 9 augustus 1985 opgericht. Haar opdracht bestaat erin de sociale huisvesting in elk van de 19 gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te bevorderen en de openbare vastgoedmaatschappijen (OVM's) die sociale woningen, alsook bescheiden en middelgrote woningen verhuren, bij te staan, te erkennen, te adviseren, te ondersteunen en te controleren.

Momenteel zijn er 16 OVM's waarvan het patrimonium over de 19 gemeenten van het Gewest is verspreid. Ze nemen de vorm aan van naamloze vennootschappen, coöperatieve vennootschappen of coöperatieve huurdersvennootschappen. In 2020 verhuurden slechts 3 ervan bescheiden en middelgrote woningen (De Lakense Haard, Molenbeekse Woningen en De Moderne Woning).

Er zij op gewezen dat het sociaal woningbestand naargelang de OVM meer of minder sterk varieert.

© BGHM

²⁷ Perspective.brussels, *Monitoring van de publieke woonprojecten in Brussel nr. 5*, juni 2021, blz. 28.

²⁸ Brusselse huisvestingscode, art. 6.

²⁹ Informatie beschikbaar op <https://huisvesting.brussels/wie-zijn-we/> (laatst geraadpleegd op 7 juni 2022).

³⁰ Brussel Huisvesting, op. cit., blz. 147.

OVM	Werkingsgebied in 2019 (postcode)	2020
2020 De Anderlechtse Haard	1070	3.784
2040 En bord de Soignes	1150 - 1160 - 1170	1.870
2070 Le Logis-Floréal	1160 - 1170	1.727
2140 De Brusselse Woning	1000 - 1120 - 1130	3.966
2160 Lakense haard	1000 - 1020	3.724
2170 Comensia	1000 - 1020 - 1030 - 1050 - 1060 - 1070 - 1080 - 1081 - 1082 - 1083 - 1090 - 1120 - 1140 - 1150 - 1160 - 1190 - 1210	3.229
2270 Log'Iris	1040 - 1081	1.909
2400 Binhôme	1050 - 1180	2.474
2410 LOJEGA	1083 - 1090	2.566
2500 Le Logement Molenbeekois	1080	3.296
2560 Zuiderhaard	1060 - 1190	2.141
2570 GW van Sint-Joost-ten-Node	1210	784
2580 De Schaarbeekse Haard	1030 - 1140	2.530
2700 De Morderne Woning	1200	1.874
2800 Everecity	1140	1.892
2810 Alliantie Brusselse Coöperatieven	1070 - 1150 - 1180 - 1190 - 1200	2.350
Brussels Hoofdstedelijk Gewest		40.089

Eenheid: aantal woningen ; Geografische schaal: OVM
Bron: Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij

Figuur 1: Sociaal woningbestand in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest volgens de openbare vastgoedmaatschappijen (toestand op 31 december 2020)³¹

Citydev

Het aanbod verschilt naargelang de OVM, maar ook de vraag. In 2020 waren er immers minder dan 1.000 kandidaat-huurders voor één OVM en meer dan 5.000 kandidaat-huurders voor een andere OVM. In totaal stonden er op 31 december 2021 51.615 personen op de wachtlijst voor een sociale woning. Dit cijfer is sinds 2004 overigens bijna onafgebroken gestegen³².

Naast de BGHM en de OVM's is ook Citydev een belangrijke speler op het gebied van huisvesting in Brussel. Deze pararegionale instelling werd in 1974 onder de benaming "Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappij voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest" (GOMB) opgericht. Ze heeft als opdracht om, in het kader van haar opdracht van

stadsvernieuwing, nieuwe woningen voor gezinnen met een gemiddeld inkomen op de vastgoedmarkt te brengen en hen in staat te stellen eigenaar van hun woning te worden in wijken die door een tekort aan residentiële woningen gekenmerkt worden³³. Sinds 1988 en het begin van zijn stadsvernieuwingsopdracht heeft Citydev 4.646 woningen geproduceerd³⁴.

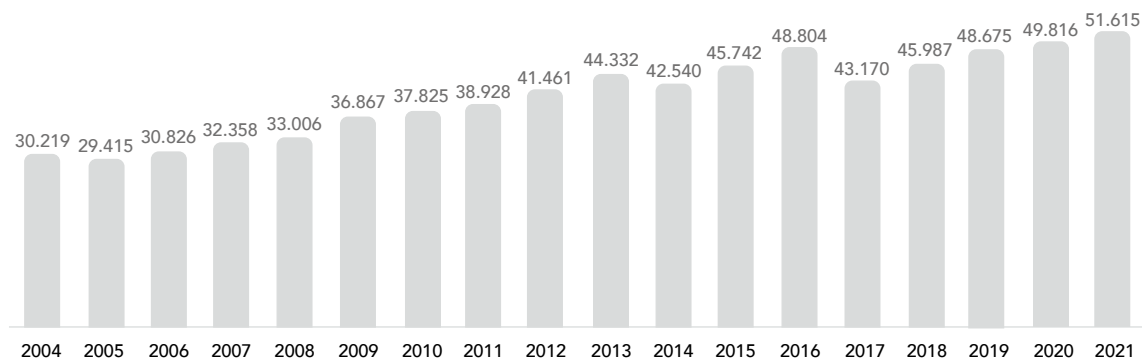
³¹ BISA, Ruimtelijke ordening en vastgoed, Sociale woningbestand, 2020, beschikbaar op <https://bisa.brussels> (laatst geraadpleegd op 7 juni 2022).

³² BGHM, Jaarverslag 2021, blz. 33.

³³ Brussel Huisvesting, Memento van de huisvesting in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Larcier, 2019, blz. 239.

³⁴ Cijfer beschikbaar op <https://www.citydev.brussels/nl/kerncijfers>.

EVOLUTIE VAN HET AANTAL KANDIDAAT-HUURDERS

Figuur 2: Evolutie van het aantal kandidaat-sociale huurders bij de OVM's tussen 2004 en 2021³⁵

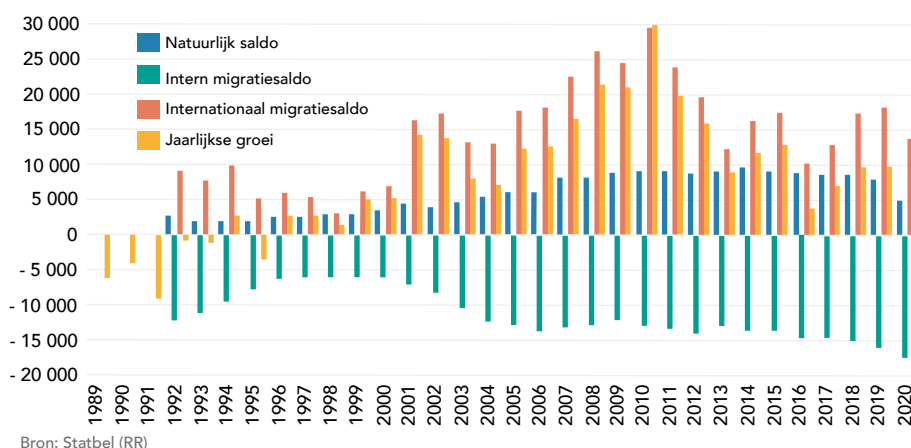
II. STAND VAN ZAKEN: EEN TERUGBLIK OP 30 JAAR HUISVESTINGSCRISIS

De demografische structuur van het Brussels Gewest is de laatste jaren sterk geëvolueerd en verschilt van deze van de andere twee Gewesten. Het midden van de jaren negentig vormde een keerpunt in deze evolutie³⁶.

Tot dan toe was de Brusselse bevolking afgenomen ten voordele van de peri-urbane gebieden aan de rand van het Gewest. In die tijd ontwikkelden deze gebieden zich sterk en trokken ze veel mensen aan die de kans zagen om er tegen redelijker prijzen in een luchtiger omgeving te wonen en toch dicht bij de stad te blijven.

Vanaf het midden van de jaren negentig is het migratiesaldo in Brussel weer

positief geworden, en wel om twee belangrijke redenen: het internationale migratiesaldo is toegenomen doordat Brussel steeds meer personen van vreemde origine op zijn grondgebied verwelkomt, en ook het geboortecijfer is gestegen. In slechts 20 jaar tijd (tussen 1995 en 2015) is de Brusselse bevolking immers met 75.000 huishoudens gegroeid³⁷.

Figuur 3: Componenten van de bevolkingsbeweging in het BHG (jaren 1989 tot 2020)³⁸

³⁵ Ibid.

³⁶ De productie van sociale huisvesting in Brussel : erfenissen, obstakels en nieuwe strategieën, Studie BBRoW, mei 2021, blz. 2.

³⁷ C. Dessouroux, R. Bensliman, N. Bernard et al, "Huisvesting in Brussel : diagnose en uitdagingen", Brussels Studies, Synthesenota, nr. 99, online geplaatst op 6 juni 2016, blz. 2-3.

³⁸ Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA), Demografische Barometer 2021 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Focus nr. 46, september 2021, blz. 2.

Bovendien zet het peri-urbanisatieproces zich door. Een aanzienlijk deel van de bevolking (voornamelijk uit de midden- en hogere klasse) verlaat Brussel elk jaar om te worden vervangen door nieuwkomers, voornamelijk uit de lagere inkomensklassen³⁹. Bovendien zijn deze nieuwkomers over het algemeen jonger dan degenen die vertrekken en dus vergrijsd de Brusselse bevolking, ondanks een zekere stadsvlucht, niet, in tegenstelling tot de bevolking van de andere twee Gewesten (zie figuren 4 en 5)⁴⁰. Dit fenomeen, dat specifiek is voor Brussel, wordt bovendien versterkt door een interne migratie van studenten en jonge werknemers naar de hoofdstad.

Deze toename van het aantal inwoners en huishoudens (voornamelijk lage en gemiddelde inkomens) heeft een effect gehad op de huurmarkt door een aanzienlijke stijging van de huurprijzen. In 2005 wachtten 25.000 huishoudens op een sociale woning, wat de toenmalige gewestregering ertoe aanzette om actie te ondernemen⁴¹.

De regering heeft vervolgens een Gewestelijk huisvestingsplan (GHP) goedgekeurd, dat aanvankelijk op 2 strategische pijlers was gebaseerd: het mobiliseren van openbare terreinen en het gebruik van een publiek-private samenwerking om de bouw en het beheer van de woningen gedurende 27

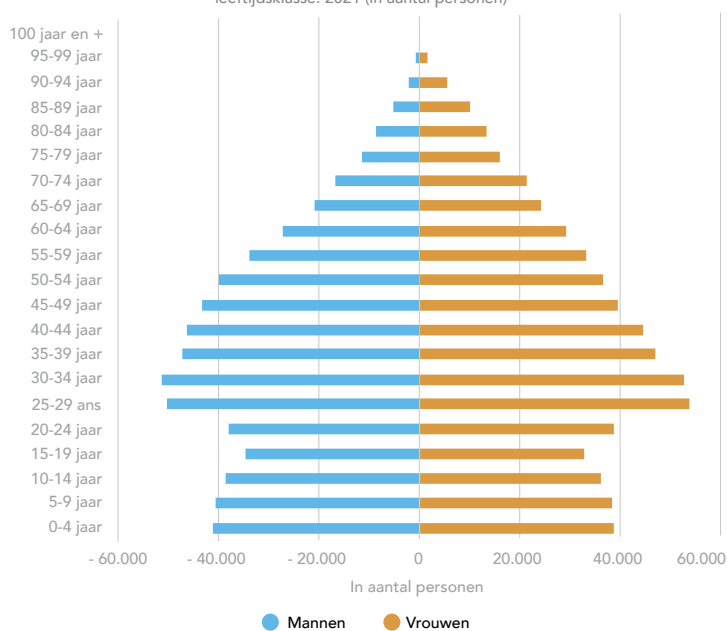
jaar te verzekeren. Uiteindelijk werd van deze tweede pijler afgezien, omdat het financiële risico van het onderhoud van de woningen voor particuliere investeerders te groot was⁴².

Met dit plan wil de regering de bouw van 3.500 sociale woningen en 1.500 middelgrote woningen verwezenlijken. Deze taak werd aan 3 openbare actoren toevertrouwd: de BHGM (belast met de bouw van 4.000 woningen, waarvan 70% sociale woningen), het Woningfonds (500 woningen) en SFAR (500 woningen)⁴³.

In 2013 werd slechts 25% van de doelstellingen van het GHP behaald.

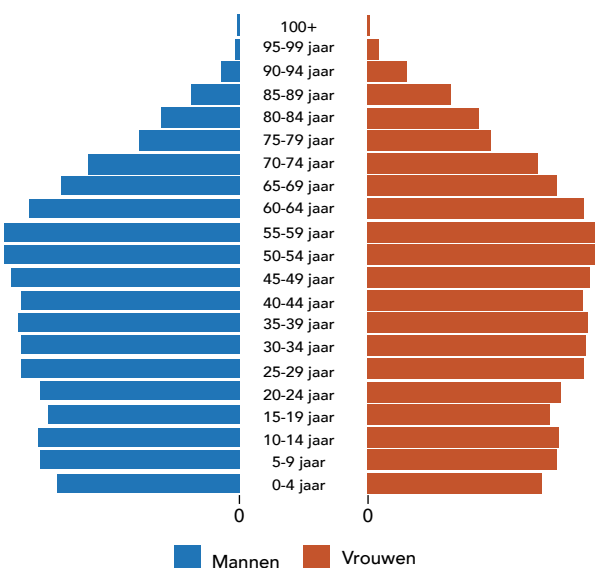
Bevolkingspiramide van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Vergelijking tussen de mannen en vrouwen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest volgens leeftijdsklasse: 2021 (in aantal personen)

Figuur 4: Leeftijdspiramide van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (2021)⁴⁴

Leeftijdspiramide van België, de gewesten en provincies

Figuur 5: Leeftijdspiramide in België (2021)⁴⁵

³⁹ C. Dessouroux, R. Bensliman, N. Bernard et al, op. cit, blz. 3-4.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ *De productie van sociale huisvesting in Brussel: erfenissen, obstakels en nieuwe strategieën*, Studie BBRoW, mei 2021, blz. 2.

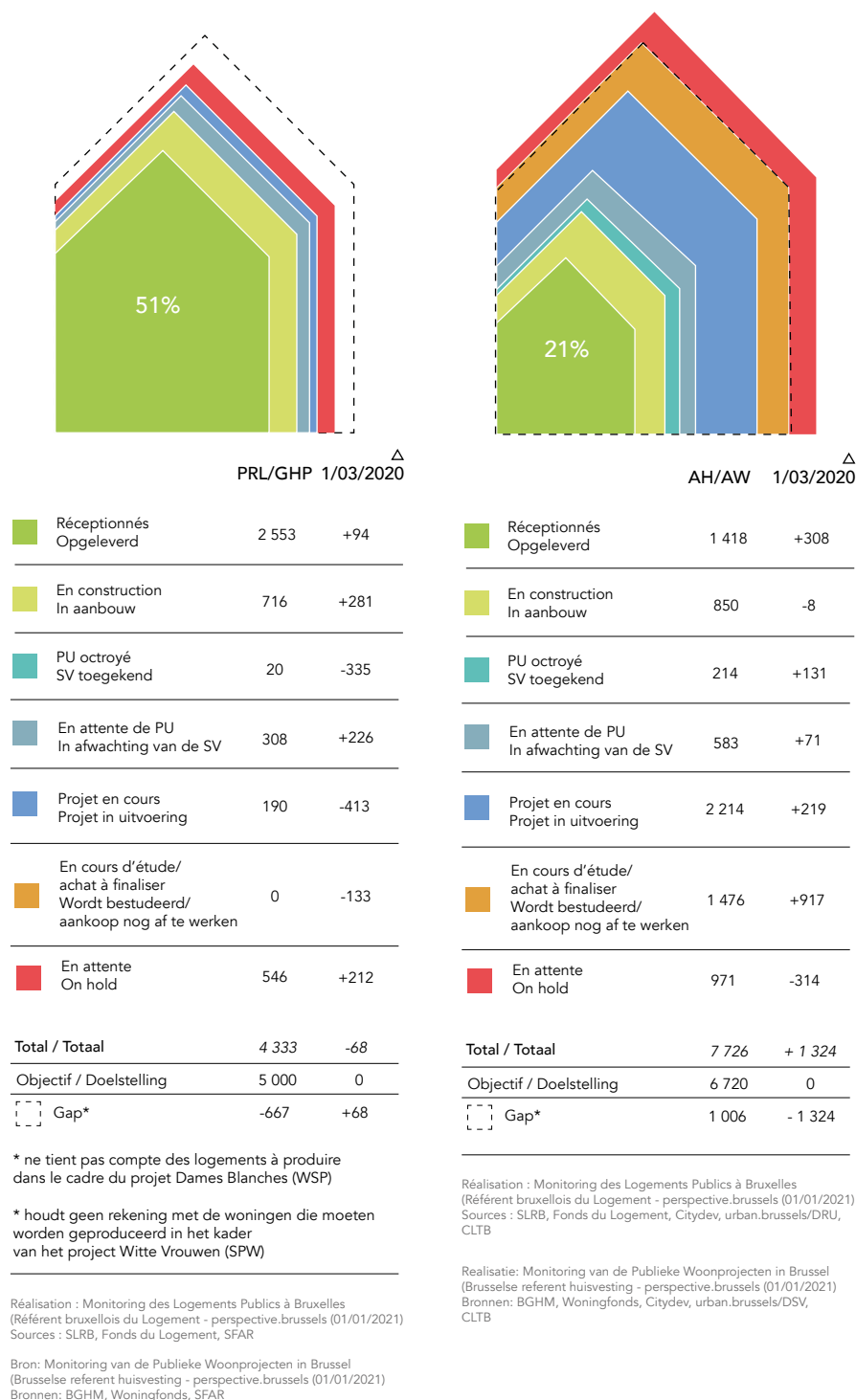
⁴² *Ibid.*

⁴³ *Perspective.brussels, Monitoring van de publieke woonprojecten in Brussel nr. 5*, juni 2021, blz. 7.

⁴⁴ BISA, Bevolking, maart 2018. Beschikbaar op <https://bisa.brussels/themas/bevolking/leeftijdsstructuur> (laatst geraadpleegd op 8 juni 2022).

⁴⁵ Statbel, Structuur van de bevolking, 16 juni 2021. Beschikbaar op <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bevolking/structuur-van-de-bevolking> (laatst geraadpleegd op 8 juni 2022).

Figuur 6: Algemene balans van het GHP op 1 januari 2021⁴⁶

Figuur 7: Algemene balans van de Alliantie Wonen op 1 januari 2021⁴⁷

De regering heeft vervolgens een tweede huisvestingsplan goedgekeurd: de Alliantie Wonen. Deze omvat drie onderdelen: (1) de bouw van 6.720 openbare woningen (sociale woningen, middelgrote en bescheiden koop- en huurwoningen), (2) de renovatie van het bestaande sociaal woningbestand en (3) de instelling van een omkaderingsmechanisme van de huurtoelage op de particuliere huurmarkt.

Op 1 januari 2021, d.w.z. meer dan 15 jaar na de goedkeuring ervan, heeft het GPH slechts 65,4% van zijn doelstelling behaald (51,06% opgeleverde woningen en 14,32% in aanbouw zijnde woningen), terwijl de Alliantie Wonen na zeven jaar bijna 34% van haar doelstelling heeft behaald (opgeleverde en in aanbouw zijnde woningen samen).

Volgens verschillende waarnemers, waaronder de huidige staatssecretaris voor Huisvesting, Nawal Ben Hamou, zijn deze cijfers niet voldoende. In de ABV is voorzien om het GHP en de Alliantie Wonen tegen 2024 af te ronden. Zelfs met de toepassing van "versnelde stedenbouwkundige procedures om de productietermijn in te korten"⁴⁸ moet worden vastgesteld dat deze doelstelling niet zal kunnen worden behaald. Volgens de prognoses zullen deze twee plannen samen slechts 68% van de gestelde doelen behalen.

Er zij op gewezen dat de COVID-19-crisis het nastreven van deze doelstellingen, net zoals het snel bouwen van woningen van sociale aard, niet heeft bevorderd. Hoewel het aanbod van openbare woningen niet zo sterk is gestegen als verwacht, is de vraag ernaar alleen maar toegenomen (zie hierboven).

Daarnaast kan men ervan op aan dat het aantal kandidaat-huurders voor sociale, middelgrote en bescheiden woningen de komende maanden als gevolg van de gezondheids crisis en de oorlog in Oekraïne exponentieel zal toenemen.

⁴⁶ Ibid., blz. 9.

⁴⁷ Perspective.brussels, *Monitoring van de publieke woonprojecten in Brussel nr.5*, juni 2021, blz. 13.

⁴⁸ ABV 2019-2024, blz. 13.

III. HET NOODPLAN HUISVESTING

Het is niet onbetekenend dat de 1ste doelstelling van de 1ste pijler van de ABV (2019-2024) betrekking heeft op de toegankelijkheid tot huisvesting tegen een redelijke prijs⁴⁹. Gelet op de demografische evolutie van het Brussels Gewest, de sociaaleconomische situatie van de bevolking en de relatieve mislukking van de "huisvestingsplannen", is de regering van plan om van het woonbeleid een prioriteit te maken.

Naast de verontrustende vaststelling dat het aanbod van toegankelijke woningen niet overeenstemt met de vraag, hebben de gevolgen van de gezondheids crisis voor de toegang tot huisvesting in het Brussels Gewest de regering ertoe aangezet om dringend acties op dit gebied te ondernemen.

Aldus heeft de Brusselse regering in juni 2020 besloten om een Wetenschappelijk Comité Huisvesting (WCH) op te richten en dit de opdracht gegeven om binnen de zes maanden een verslag over "de impact van COVID-19 op de kwestie van huisvesting en leven in de stad"⁵⁰ voor te leggen.

Op de eerste bladzijden van zijn verslag, dat in november 2020 werd gepubliceerd, stelt het WCH vast dat:

"De gezondheidssituatie en de lockdownperiode de sociale problemen en tekortkomingen die eerder al in Brussel bestonden en die door de gezondheids crisis nog erger zijn geworden, duidelijk aan het licht hebben gebracht. Het gaat met name op sociaal-ruimtelijke ongelijkheden, genderongelijkheden, slechte huisvesting, isolement van de mensen, enz. De manier waarop mensen de lockdown ervaren hebben, verschilde

naargelang de wijk waarin ze wonen, maar ook naargelang de kwaliteit van hun woningen [...]. Een goede huisvesting en een kwalitatieve stedelijke omgeving fungeerden als immunologische en beschermende factoren tegen het virus, zowel tijdens de lockdown als daarna"⁵¹.

Op 7 januari 2021 heeft de Brusselse Hoofdstedelijke Regering haar ambitie om "de toegang tot huisvesting tegen een redelijke prijs en met openbare voorzieningen in de buurt te waarborgen" geconcretiseerd door zich van een nieuw plan te voorzien: het Noodplan Huisvesting (NPH).

a. Doelstellingen

In de inleiding van het NPH is het interessant te lezen dat de regering "lessen wil trekken uit de voorbije decennia om tegen het einde van de legislatuur snellere en eenvoudiger antwoorden te kunnen geven, om concrete oplossingen aan te bieden aan 15.000 Brusselse gezinnen die wachten op een sociale woning en om hulp te bieden aan Brusselaars die moeite hebben om een betaalbare kwaliteitsvolle woning te vinden"⁵².

Bovendien wil de regering met dit plan en de maatregelen die erin zijn voorzien, het eigendomsrecht toegankelijk maken voor een groter aantal Brusselaars.

b. Bevindingen

Dit nieuwe plan geeft een aantal algemene bevindingen weer, die het optreden van de regering op het gebied van huisvesting rechtvaardigen.

Naast de bevindingen die we hiervoor al hebben opgesomd (de demografische groei van het Gewest, de daling van

het gemiddelde inkomen van de Brusselaars, het stijgend aantal Brusselse gezinnen dat op een woning wacht en de versterking van de ongelijkheden op het vlak van huisvesting ten gevolge van de gezondheids crisis), wijst de regering ook op de volgende elementen:

- De bevolkingsdichtheid is hoog en er is te weinig grond beschikbaar in de eerste kroon van het grondgebied van het Gewest⁵³;
- De huurprijzen in het Brussels Gewest liggen hoger dan in de andere twee Gewesten;
- Het deel van het budget van een Brussels huishouden dat aan huisvesting wordt besteed, neemt voortdurend toe en is voor de huishoudens met de laagste inkomens verhoudingsgewijs hoger dan voor de meest welgestelde huishoudens;
- De meest kwetsbare Brusselaars hebben geen toegang tot behoorlijke en aangepaste huisvesting;
- Brussel telt meer dan 60% huurders, wat een veel groter aandeel is dan in de andere twee Gewesten.

c. Inhoud

In reactie op deze bevindingen stelt de regering een aantal "actieterreinen" en 33 daarmee samenhangende acties voor. Dit zijn de actieterreinen:

1. Het aanbod en de kwaliteit van woningen van sociale aard verhogen;

2. Het overheidsoptreden op het gebied van huisvesting verbeteren;

⁴⁹ ABV 2019-2024, blz. 12-20.

⁵⁰ Wetenschappelijk Comité Huisvesting, Verslag van de werkzaamheden, versie van 25 november 2020.

⁵¹ Ibid., blz. 11.

⁵² NPH, blz. 5.

⁵³ "Verwijst naar de wijken tussen de lanen van kleine ring en de middenring, gevormd door de Churchillaan (in het zuiden), de militaire lanen (in het oosten: Generaal Jacques, Generaal Meiser, Brand Whitlock, August Reyers, Generaal Wahis) en de spoorlijnen (in het westen). Vanuit gemeentelijk oogpunt associeert men die gewoonlijk met Anderlecht, Etterbeek, Elsene, Koekelberg, Sint-Jans-Molenbeek, Schaarbeek, Sint-Gillis en Sint-Joost-ten-Node. Wegens haar ruimtelijke omvang wordt Brussel-Stad afzonderlijk beschouwd" (Glossarium van de Wijkmonitoring beschikbaar op <https://wijkmonitoring.brussels/>).

- 3. Alle huurders ondersteunen;
- 4. Het recht op wonen waarborgen;
- 5. Eigendomsvererving bevorderen.

Het is hier niet de bedoeling om alle acties die de regering van plan is te ondernemen in detail te beschrijven, maar wel om een aantal ervan te analyseren in het licht van bepaalde valkuilen die zij bij de concrete toepassing ervan zouden kunnen tegenkomen.

Vergroting van het aanbod aan sociale woningen

De regering wenst de uitvoering van het Gewestelijk Huisvestingsplan en de Alliantie Wonen voort te zetten. De ABV voorzag in de voltooiing van deze plannen tegen 31 mei 2024. Volgens de ramingen van de regering zullen echter slechts 68% van de doelstellingen van de twee plannen tegen die datum kunnen worden behaald. Om deze 68% te behalen, zouden 2.500 bijkomende sociale woningen moeten worden

opgeleverd en zouden er tussen 2021 en 2024 1.300 in aanbouw moeten zijn.

Om de bouw van deze bijkomende sociale woningen te vergemakkelijken en te versnellen, ontwikkelt de regering verschillende strategieën, zoals het afleveren van stedenbouwkundige vergunningen binnen versnelde termijnen (maximaal 95 dagen) voor vastgoedprojecten die ten minste 25% openbare woningen⁵⁴ omvatten, of een oproep tot particuliere projectontwikkelaars om 650 "sleutelklare" woningen aan de BGHM te verkopen.⁵⁵

Daarnaast wil de regering zorgen voor een betere verdeling van de woningen van sociale aard over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Al in haar ABV heeft de regering aangegeven dat "op termijn 15% van alle woningen op het hele gewestelijk grondgebied en per gemeente van sociale aard moet zijn, evenwichtig gespreid per gemeente en per wijk"⁵⁶.

Zo wil zij de gemeenten de nodige financiële middelen voor de aankoop en renovatie van woningen van sociale aard verschaffen. Gelet op de dichtheid van de bebouwing en de beperkte grondreserves in de gemeenten van de eerste kroon, wil de regering de gemeenten van de tweede kroon ertoe aanzetten woningen van sociale aard aan te kopen en te renoveren.

Momenteel zijn sommige gemeenten van de tweede kroon nog ver verwijderd van het door de ABV vastgestelde streefcijfer van 15%.

Om de doelstelling uit de Algemene beleidsverklaring van de regering te behalen, is de regering van plan om in het kader van een met elke gemeente gesloten huisvestingscontract het streefcijfer vast te stellen voor het aantal woningen dat kan worden verworven en gerenoveerd⁵⁸.

De huisvestingscontracten vormen, net zoals de subsidiëring van de socialisering van het gemeentelijk woningbestand en de bestemming

⁵⁴ Terwijl het NPH de term "openbare woning" gebruikt, is de ordonnantie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van 28 januari 2021 tot wijziging van hoofdstuk IIIbis van titel IV van het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening (B.S., 3 mei 2021) strikter door te voorzien in de versnelde afgifte van een stedenbouwkundige vergunning voor aanvragen betreffende "handelingen en werken bedoeld om een vloeroppervlakte sociale woningen te creëren die overeenkomt met minstens 25% van de totale vloer oppervlakte van de aanvraag".

⁵⁵ BBRoW, "Wanneer de nood hoog is, maar...", BBRoW-analyse, februari 2021.

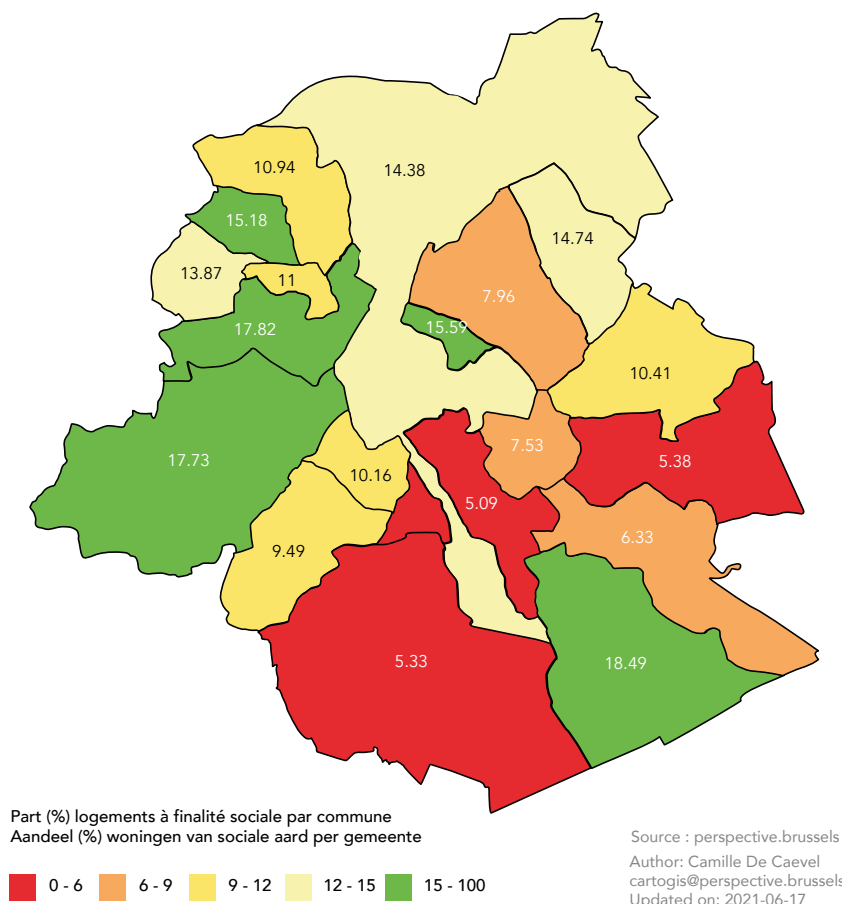
⁵⁶ ABV 2019-2024, blz. 13.

⁵⁷ Perspective.brussels, *Monitoring van de publieke woonprojecten in Brussel nr. 5*, juni 2021, blz. 31.

⁵⁸ NPH, blz. 34 en 57-58 (Actieterrein 1 - Actie 4 en Actie 10).

⁵⁹ BBRoW, "Wanneer de nood hoog is, maar...", BBRoW-analyse, februari 2021.

Figuur 8: Kaart van de verdeling van de woningen van sociale aard op gemeentelijke schaal (01/01/2021)⁵⁷

van de stedenbouwkundige lasten, een antwoord op de opmerkingen van het WCH, dat onvolledig kan lijken⁵⁹. Volgens het WCH is er geen gecoördineerd gewestelijk grondbeleid tussen de actoren op het gebied van huisvesting en voornamelijk met de Brusselse gemeenten.

Het lijkt echter moeilijk te bepalen over welke beweegruiimte het Gewest beschikt wanneer het geconfronteerd wordt met bepaalde gemeenten die niet meer woningen van sociale aard op hun grondgebied wensen.

De bestrijding van leegstand

De regering is van plan om "de samenwerking met de gemeenten in de strijd tegen leegstand te systematiseren"⁶⁰. Deze systematisering wordt door veel waarnemers als een goede zaak beschouwd, ook al

betreuen zij het dat het NPH niet verder gaat om echt een einde te stellen aan de leegstand van woningen en, als prioriteit, van openbare woningen⁶¹.

Opnieuw rekent de regering op een goede samenwerking met de gemeenten om een gewestelijk register van leegstaande woningen op te zetten.

De invoering van steunmechanismen voor huurders

De algemene daling van de inkomens van de Brusselse bevolking - nog versterkt door de inflatie - zet de regering ertoe aan de meest kwetsbare huurders te ondersteunen, zowel financieel als wat de valorisatie van hun rechten betreft. Het NPH stelt daarom voor om een reeks mechanismen in te voeren, zoals een herziening van het stelsel van de huurtoelagen, de instelling van een Paritaire huurcommissie en de

herziening van het indicatief rooster van huurprijzen.

Huur- en herhuisvestingstoelage

Op dit moment genieten slechts 3.700 personen van één van de zes huurtoelageregelingen. De reden voor dit geringe aantal is, volgens de regering, de complexiteit en de lengte van de procedure.

Op basis van deze bevinding heeft de regering zich tot doel gesteld om, op basis van de al bestaande toelagen, 2 afzonderlijke toelagen in te voeren⁶²:

- Een huurtoelage voor sociaaleconomisch kwetsbare gezinnen die op de wachtlijst voor sociale huisvesting staan;
- Een nieuwe herhuisvestingstoelage voor gezinnen die met dringende

⁶⁰ NPH, blz. 67-70 (Actieterrein 2 - Actie 12).

⁶¹ BBRoW, "Wanneer de nood hoog is, maar...", BBRoW-analyse, februari 2021; E. Mathay, "Quelques mesures parmi d'autres du Plan d'urgence pour le logement de la Région de Bruxelles-Capitale", *Le Cri*, maart 2021, nr. 452.

⁶² NPH, blz. 89-94 (Actieterrein 3 - Actie 18).

huisvestingsbehoeften worden geconfronteerd.

Op 15 juli 2021 heeft de regering een besluit tot invoering van deze nieuwe huurtoelageregeling aangenomen. Hoewel dit op 11 oktober 2021 in werking is getreden, verloopt de uitbetaling van de toelagen niet altijd vlekkeloos. Door ervoor te zorgen dat de algemene verordening gegevensbescherming werd nageleefd, heeft het Bestuur immers bij de automatische uitbetaling van deze premies met computerproblemen te kampen gehad. **Hoewel deze toelage 12.500 personen ten goede zou moeten komen, waren er op 16 juni 2022 slechts 1.250 huurtoelagen uitbetaald**⁶³. De oppositie betwijfelt overigens of al deze huurtoelagen vóór de zomer van 2022 zullen zijn uitbetaald, zoals de staatssecretaris heeft aangekondigd, en dringt erop aan om een onderzoekscommissie over deze kwestie in te stellen⁶⁴.

Wat de herhuisvestingstoelage betreft, heeft de regering nog geen tekst aangenomen waarin de herziening van het bestaande toelagstelsel wordt geregeld. Volgens het Plan zal de nieuwe herhuisvestingstoelage in de loop van 2022 ten uitvoer worden gelegd.

De invoering van een Paritaire huurcommissie en de bestrijding van onrechtmatige huurprijzen

Naast de huurtoelage wil de regering een Paritaire huurcommissie (PHC) instellen om de **billijkheid van de huurprijs te onderzoeken**⁶⁵.

Op 28 oktober 2021 heeft het Brussels Parlement een ordonnantie aangenomen tot oprichting van een Paritaire

huurcommissie en ter bestrijding van buitensporige huurprijzen⁶⁶. Deze ordonnantie bepaalt dat de PHC kan worden benaderd door iedere belanghebbende en door de rechter bij wie het verzoek aanhangig is gemaakt voor een advies over de regelmatigheid van de huurprijs⁶⁷.

Hoewel een deel van deze ordonnantie al in werking is getreden, is de Paritaire huurcommissie nog niet ingesteld. Er zijn nog steeds veel vragen over de werking en samenstelling ervan en over de verhouding ervan tot de vrederechter. Sommige van de organisaties die deze instantie moeten vormen, willen er niet eens zitting in hebben. De regering zou vóór eind 2022 twee uitvoeringsbesluiten betreffende de organisatie, werking en samenstelling van de PHC moeten aannemen en een lijst van intrinsieke substantiële kwaliteitsgebreken moeten opstellen.

Bovendien zijn de werkzaamheden van de PHC sterk afhankelijk van het indicatief rooster van huurprijzen en de herziening ervan, die momenteel aan de gang is. Brupartners heeft belangstelling voor de kwestie van de instelling van een PHC in het Brussels Gewest en beraadslaagt hierover door met name hoorzittingen met verschillende actoren op het terrein te houden.

De herziening van het indicatief rooster van huurprijzen

In 2017 heeft onder de regering Vervoort II op basis van 8.400 enquêtes een indicatief rooster van huurprijzen het levenslicht gezien⁶⁸. Naar de mening van de huidige regering moet dit rooster op basis van recentere gegevens worden bijgewerkt. Volgens het Plan zou het rooster in december

2021 moeten worden bijgewerkt. In juni 2022 was het rooster echter nog steeds niet bijgewerkt. Verscheidene factoren die verband houden met de gezondheidscrisis en bepaalde statistische moeilijkheden verklaren deze vertraging. Het rooster zou in het najaar van 2022 beschikbaar moeten zijn.

Bovendien blijkt uit de analyse van de ULB (IGEAT), die in opdracht van de staatssecretaris voor Huisvesting werd uitgevoerd, dat de methodologie waarop het rooster is gebaseerd, volledig moet worden herzien. Het is dan ook denkbaar dat het bijgewerkte rooster, zoals gepland voor het najaar van 2022, slechts een tussenstap is voordat het wordt herwerkt.

Andere maatregelen

De acties 21 en 22 van het Plan⁶⁹ voorzien respectievelijk in de invoering van bijstand aan huurders om hun huurwaarborg op te bouwen en in een voorstel voor een systeem van convenanten om betaalbare huurprijzen op de particuliere huurmarkt te waarborgen.

Dit laatste voorstel wordt niet unaniem gesteund. Het is trouwens daarom dat het in zulke voorzichtige bewoordingen is opgesteld. Het Plan beoogt dit voorstel in de loop van 2023 uit te voeren, wat op dit moment ondenkbaar lijkt. Er is namelijk geen akkoord over een omkadering van de huurprijzen voor deze regeerperiode⁷⁰.

Eenvoudigere toegang tot het eigendomsrecht

Meer dan 60% van de Brusselaars is huurder en bijna één op twee kandidaat-kopers moet het Gewest verlaten om

⁶³ Cijfers verstrekt door de staatssecretaris voor Huisvesting, mevrouw Nawal Ben Hamou, tijdens de vergadering van de parlementaire Commissie voor de Huisvesting op 16 juni 2022 (C.R.I. COM 130(21/22)).

⁶⁴ Brussels Parlement, Commissie voor de Huisvesting, Integraal verslag van de interpellaties en de vragen, 2 juni 2022, zitting 2021-2022, C.R.I. COM 126 (21/22).

⁶⁵ NPH, blz. 95-102 (Actieterrein 3 - Actie 20).

⁶⁶ B.S., 22 november 2021.

⁶⁷ Brusselse Huisvestingscode, art. 107/2.

⁶⁸ Brusselse Huisvestingscode, art. 225. Dit indicatief rooster van huurprijzen kan op de website van Brussel Huisvesting worden geraadpleegd: <https://huurprijzen.brussels/>.

⁶⁹ NPH, blz. 103-110.

⁷⁰ La Libre Belgique, "Nawal Ben Hamou remet sur la table le blocage de l'indexation des loyers", 3 juni 2022, blz. 4.

een eerste eigendom te verwerven⁷¹. Dit zijn duidelijke cijfers die de regering graag zou zien verlagen.

Aldus plant de regering een **fiscale hervorming** ter bevordering van de toegang tot het verwerven van een eerste eigendom (actie 29), de opstelling van een charter voor vastgoedontwikkeling (actie 30), de bevordering van het splitsen van eigendom bij openbare vastgoedoperatoren (actie 31), de vaststelling van een voorkooprecht voor huurders waarvan de woning te koop wordt aangeboden (actie 32) en de voortzetting van de bouw van middelgrote koopwoningen (actie 33).

IV. WAT ZIJN DE VOORUITZICHTEN?

a. De impact van de uitvoering van de door het NPH voorziene maatregelen

In tegenstelling tot het Gewestelijk Huisvestingsplan en de Alliantie Wonen, lijkt het Noodplan Huisvesting

zichzelf van de middelen te voorzien om zijn ambities te verwezenlijken. Met de instelling van een dynamische en transparante structuur (stuurcomité en coördinatiecel) heeft de staatssecretaris aangegeven de uitvoering van elk van de acties van het Plan te willen opvolgen.

Het is echter de vraag of deze opvolging zal volstaan om al deze maatregelen binnen de gestelde termijnen te kunnen uitvoeren.

De pandemie heeft de zaken er immers niet gemakkelijker op gemaakt en de uitvoering van bepaalde actierreinen en acties zou vertraging kunnen oplopen. De regering heeft nog maar weinig tijd om de verschillende geplande maatregelen vóór de volgende regionale verkiezingen van 2024 aan te nemen.

Bovendien brengen enkele van deze maatregelen bepaalde spanningen tussen meerderheid en oppositie aan het licht, maar ook tussen vertegenwoordigers van huurders en vertegenwoordigers van eigenaars. Dit is bij voorbeeld het geval voor de **huurtoelage**, de **Paritaire huurcommissie**

en het project inzake de **conventionering van de huurprijzen**.

Over het geheel genomen geven deze spanningen een richting aan het huisvestingsbeleid van de staatssecretaris voor Huisvesting en verdelen zij soms zelfs de huidige meerderheid. Het bevriezen van de indexering van de huurprijzen is hiervan een goed voorbeeld. Gelet op de oorlog in Oekraïne en de op hol geslagen inflatie⁷², stelt mevrouw Nawal Ben Hamou voor om de **indexering van de huurprijzen op 2% te bevriezen**. Dit voorstel werd **geblokkeerd** binnen de regering door DéFI, maar het dossier is nog lang niet gesloten en zou door het Parlement "erdoor kunnen worden gedrukt"⁷³.

De structurele tussenkomst van de overheden op de particuliere huurmarkt blijft een blokkerende factor. Daarnaast tracht de regering "een gedeelde visie en kader inzake huisvesting tot stand te brengen tussen de vele actoren die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest actief zijn op het vlak van huisvesting", zoals aanbevolen door het Wetenschappelijk Comité voor de Huisvesting⁷⁴.

⁷¹ NPH, blz. 139 (Actierrein 5 - Actie 29).

⁷² De stijging van de gezondheidsindex zou 7,6% bedragen in 2022 en 3,6% in 2023, tegenover 2,01% in 2021 en 0,99% in 2020 (cijfers van het Federaal Planbureau, bijgewerkt op 3 juni 2022).

⁷³ La Libre Belgique, "Nawal Ben Hamou remet sur la table le blocage de l'indexation des loyers", 3 juni 2022, blz. 4.

⁷⁴ Wetenschappelijk Comité voor de huisvesting, *Verslag van de werkzaamheden, versie van 25 november 2020*, blz. 35-40.

Dit "kader" staat nog in de kinderschoenen. Sommige waarnemers betreuren het overigens dat de samenwerking met de plaatselijke besturen nog niet voldoende is versterkt. Anderen staan, uit naam van het recht op privé-eigendom, afwijzend tegenover de tussenkomst van de overheden met betrekking tot het bedrag van de huurprijzen⁷⁵.

b. Welke andere mogelijkheden zijn er?

Ook al lijken de Brusselse overheden het probleem frontaal te willen aanpakken, er komt geen einde aan de huisvestingscrisis. Het **Noodplan Huisvesting** voorziet in een reeks interessante maatregelen om de huisvestingscrisis te verhelpen, huurders te ondersteunen en het eigendomsrecht in Brussel toegankelijker te maken. Het valt nog te bezien of al deze maatregelen ten uitvoer zullen worden gelegd.

Het Noodplan Huisvesting "zal op zichzelf niet in de behoeften van de Brusselaars voorzien"⁷⁶. Er moeten andere oplossingen worden bedacht en uitgevonden. Verscheidene actoren op het terrein, academici en personen uit het verenigingsleven stellen al alternatieven voor. Volgens B. Moritz, stadsarchitect, hoogleraar aan de ULB en voorzitter van het Wetenschappelijk Comité Huisvesting, "moet ten overstaan van de crisis het aantal mechanismen worden veelevoudigd die huisvesting

betaalbaar maken, door de bewoners in degelijke woningomstandigheden te versterken"⁷⁷.

Oproep aan de particuliere sector om sociale woningen te bouwen

Sinds het Plan Alliantie Wonen (2013) doen de overheden steeds vaker een beroep op de particuliere sector om sociale woningen te bouwen. De oplevering van "sleutelklare" woningen heeft de productie van woningen van sociale aard aanzienlijk versneld⁷⁸.

Volgens de hoogleraren Nicolas Bernard en Eduardo Traversa zou het Brussels Gewest de productie van sociale woningen door de particuliere sector verder kunnen stimuleren⁷⁹. Zij stellen voor om "een denkproces op gang te brengen over de uitbreiding van het btw-tarief van 6% op de aankoop van nieuwbouwwoningen naar particulieren door middel van een aantal sociale compenserende maatregelen"⁸⁰. De federale wetgever is bevoegd voor BTW-aangelegenheden. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest beschikt niettemin over bepaalde hefboomen, zoals de aanpassing van het begrip "[sociale] huisvestingsmaatschappij" om er, zowel particuliere als openbare, natuurlijke en rechtspersonen onder te laten vallen die onder soortgelijke voorwaarden werken als de actoren die al van het verlaagde BTW-tarief van 6% genieten, of, op ondergeschikte wijze, van de toekenning van een compenserende gewestelijke subsidie die de toepassing van het

gedifferentieerde BTW-tarief zoals het momenteel bestaat, zou verhelpen.

Alternatieve woonvormen

Sinds enkele jaren zijn er nieuwe woonvormen in opkomst. Voorbeelden hiervan zijn coliving⁸¹, gegroepeerd wonen⁸², medehuur⁸³ en lichte huisvesting⁸⁴.

Meer gemeenschappelijke woonvormen, zoals coliving, gegroepeerd wonen of medehuur, zijn momenteel het resultaat van particuliere initiatieven. Deze alternatieve woonvormen zouden ongetwijfeld kunnen worden aangemoedigd in het overheidsbeleid en bij de productie van woningen van sociale aard, zoals al het geval is in Zwitserland, Italië en Canada⁸⁵.

Hoewel de omkadering en bevordering van deze nieuwe woonvormen verre van wondermiddelen zijn, zouden zij wel een deel van de oplossingen kunnen zijn voor de ontwikkeling van meer woningen die voor huishoudens met een laag en gemiddeld inkomen toegankelijk zijn.

⁷⁵ E. Mathay, "Quelques mesures parmi d'autres du Plan d'urgence pour le logement de la Région de Bruxelles-Capitale", Le CRI, nr. 452 - maart 2021.

⁷⁶ P. Jassogne, "Crisis à tous les étages dans la capitale", Alter échos, oktober 2021, nr. 491, blz. 27.

⁷⁷ *Ibid*, blz. 28.

⁷⁸ Perspective.brussels, *Monitoring van de publieke woonprojecten in Brussel nr. 5*, juni 2021, blz. 14.

⁷⁹ N. Bernard en E. Traversa, "De bouw van sociale woningen door de privésector. De onvermoede hefboomen van het Brussels Gewest inzake btw", Brussels Studies, online geplaatst op 23 januari 2022, geraadpleegd op 27 januari 2022.

⁸⁰ *Ibid*, blz. 3.

⁸¹ Een gedeelde woonvorm met privatieve ruimten en gemeubileerde gemeenschappelijke ruimten, vaak met een breed scala aan gedeelde diensten. Vanuit juridisch oogpunt verschilt coliving van medehuur in die zin dat de maatschappijen die dit type van woningen beheren, de bewoners individuele huurovereenkomsten aanbieden (zie N. Bernard, "Coliving", Trait d'Union - Ville et communes de Bruxelles-Capitale, juli-augustus 2022, blz. 26).

⁸² Bij gegroepeerd wonen zijn er woonruimten waar verschillende entiteiten (gezinnen of individuen) wonen en waar er zowel privatieve als collectieve ruimten zijn. Het wordt gekenmerkt door het zelfbeheer van de bewoners ervan.

⁸³ "De huur van een zelfde woning door meerdere huurders die, met uitdrukkelijke of stilzwijgende toestemming van de verhuurder, voor de toepassing van de regeling eigen aan medehuur, ervoor kiezen om een medehuurpact te ondertekenen zoals voorzien in artikel 261, formeel vastgesteld door het sluiten van één contract tussen de huurders en de verhuurder" (Brusselse Huisvestingscode, art. 2, §1, 34°).

⁸⁴ Lichte huisvesting kan vele vormen aannemen - yurts, hutten, chalets, tiny houses, woonwagens, enz. - maar wordt, in vergelijking met traditionele huisvesting, altijd gekenmerkt door de kleine voetafdruk, het lichte gewicht, het omkeerbaar aspect en de mogelijkheid tot verplaatsing ervan.

⁸⁵ A. Ternon, "Evolution of the housing cooperative model", in G. Ledent, C. Salembier & D. Vanneste, *Sustainable Dwelling. Between Polyvalence and Empowerment*, NPH, Louvain-la-Neuve, 2019, blz. 163-181.

Interview

Yves Lemmens

Yves Lemmens is Algemeen directeur van de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (BGHM).

Brupartners: Hoe beoordeelt u het huisvestingsbeleid in Brussel van de laatste jaren? Ziet u een positieve evolutie? Welke gevolgen heeft de gezondheidscrisis voor de sector gehad?

Yves Lemmens: We kunnen bogen op een fantastisch 2021. De regering heeft ons ambitieuze doelstellingen opgelegd, en zowel voor renovatie als voor nieuwbouw zijn we goed op weg om deze te behalen. Vorig jaar hebben onze teams 300 nieuwe woningen opgeleverd, 329 woningen verworven via succesvolle samenwerkingen met de particuliere sector, de renovatie van 3.684 woningen voltooid en hebben 2.164 gezinnen een nieuwe woning toegewezen gekregen.

Met de bijkomende woningen kunnen we huisvesting bieden aan gezinnen die op de wachtlijst staan, en met de renovaties zorgen we er onder meer voor dat het energieverbruik van de huurders zo laag mogelijk is, wat in deze tijden erg belangrijk is.

De dienstverlening aan huurders wordt ook verbeterd via de [Appinest-applicatie](#). Onze raad van bestuur vindt het zeer belangrijk dat sociale huisvesting een springplank voor huurders zou zijn. We willen de klemtoon leggen op de begeleiding van huurders naar een beter leven, zodat zij zich zouden kunnen ontwikkelen en ten volle aan de samenleving zouden kunnen deelnemen.

Daarom hebben wij het organigram van de BGHM aangepast en een afzonderlijke directie voor het maatschappelijk domein in het leven geroepen.

Ondanks de gezondheidscrisis en het aanhoudende telewerk hebben wij in 2021 de basis voor het sociaal werk in de komende jaren gelegd, zonder onze bouw- en renovatiedoelstellingen uit het oog te verliezen.

Brupartners: Waarop zou de regering zich volgens u in de eerste plaats moeten richten om de huisvestingscrisis aan te pakken? Legt het Noodplan Huisvesting naar uw mening voldoende nadruk op dit/deze element(en)?

Yves Lemmens: Het NPH, waartoe de regering heeft besloten, heeft de klemtoon gelegd op de diversificatie van de toename van het sociale woningaanbod door 33 acties in te stellen die een oplossing moeten bieden voor de behoeften van 15.000 gezinnen die op de wachtlijst voor sociale huisvesting staan. De opstelling van dit Plan is het resultaat van een intense periode van raadplegingen en overleg met de gemeenten, de institutionele actoren op het gebied van huisvesting, stadsplanning, energie, milieu, ruimtelijke ordening, maar ook met de verenigingssector en de sector van de vastgoedontwikkeling.

Het kwam er niet alleen op aan om elk mogelijk overheidsoptreden aan te kaarten dat de uitvoering van innovatieve oplossingen kan versnellen, maar ook om te zoeken naar oplossingen binnen de particuliere huurmarkt om het openbare woningbestand voor kwetsbare groepen zo snel en massaal mogelijk uit te breiden. Dit streven naar openheid is gebaseerd op het idee dat zowel de openbare als de particuliere krachten moeten worden gebundeld van zodra de belangen kunnen worden verenigd.

De acties van dit Plan zijn dus niet alleen op de bebouwing gericht, maar ook op maatregelen ter begeleiding, vereenvoudiging en versnelling van de procedures, wat mij een uitstekende aanpak lijkt.

Brupartners: De regering lijkt erop aan te dringen om kantoorgebouwen tot sociale woningen om te bouwen. Is deze omvorming doeltreffend en biedt ze een echte oplossing?

Yves Lemmens: In haar verwervingsstrategie streeft de BGHM naar de aankoop van kantoren. Dit beleid maakt het mogelijk om nieuwe kansen te grijpen na de terugtrekking van particuliere ondernemingen uit hun administratieve zetel. Deze strategie is slechts één van de vele acties om de middelen te diversifiëren waarmee wordt voorzien in de behoeften van gezinnen die op betaalbare huisvesting wachten.

Er zij op gewezen dat het vanuit budgettair oogpunt niet altijd raadzaam is om kantoorgebouwen tot woningen om te bouwen. Het is namelijk vrij duur om een dergelijk gebouw om te bouwen, zodat dergelijke projecten alleen interessant zijn als zij groot genoeg zijn om schaalvoordelen mogelijk te maken.

Eén van onze recente aanwinsten is het **Ariane-project**, een zeer groot project. In het kader van de Alliantie Wonen heeft de BGHM dit terrein van ongeveer 25.000 m² verworven, dat aan de Arianelaan 7 in Sint-Lambrechts-Woluwe is gelegen en waarop het voormalige kantoorgebouw van de maatschappij Engie is gevestigd. Wij gaan dit gebouw ombouwen tot 250 woningen, waarvan 62 geconventioneerde middelgrote woningen voor de gemeente en 188 sociale en middelgrote woningen voor De Moderne Woning. In afwachting van het begin van de werkzaamheden wordt dit project momenteel tijdelijk gebruikt door het Rode Kruis, dat aan bijna 800 Oekraïense vluchtelingen onderdak biedt.

Brupartners: Hoe kunnen de acties van de 16 openbare vastgoedmaatschappijen (OVM's) opeencoherente en efficiënte manier worden beheerd en gecoördineerd, gelet op de onderlinge verschillen, in het bijzonder wat het sociale woningbestand van elk van hen betreft?

Yves Lemmens: Ons doel is om het beleid ter zake verder te rationaliseren en de aan de OVM's geboden ondersteuning te optimaliseren.

Via de audits en de werkzaamheden van de sociale afgevaardigden biedt de BGHM ondersteuning en adviezen die rekening houden met het specifieke karakter van elke OVM. Deze inspanningen geven de OVM's een beter inzicht in de manier waarop zij vooruitgang kunnen boeken.

Bovendien kunnen de OVM's via het technisch kadaster de staat van al hun woningen aan de hand van alle parameters ervan opvolgen. Dit technisch kadaster, ook bekend onder de naam "Antilope", is het resultaat van een partnerschap tussen het Gewest, de BGHM en de OVM's. Elk lokale onderneming geeft haar gegevens door en de BGHM controleert of deze correct zijn.

Tot slot werken wij momenteel aan de nieuwe generatie beheerscontracten tussen de OVM's en de BGHM. Deze contracten zullen gericht zijn op:

- De verhoging van het aanbod en de kwaliteit van de sociale huisvesting

door middel van voorbeeldige en vernieuwende projecten, met als doel tegemoet te komen aan de behoeften van de Brusselse bevolking en tegelijk een sociale ondersteuning te waarborgen die essentieel is om de levenskwaliteit van de gebruikers te verbeteren;

- De empowerment van de actoren en de ontwikkeling van de context en de maatregelen om dit te bereiken.

Brupartners: De staatssecretaris voor Huisvesting is van oordeel dat er in de gemeenten van de tweede kroon onvermijdelijk sociale huisvesting zal komen. Hoe staat

het hiermee? Over welke hefboomen beschikt de BGHM om bepaalde gemeenten ertoe te "dwingen" meer sociale woningen op hun grondgebied op te nemen?

Yves Lemmens: Sociale huisvesting is al goed ingeburgerd in de tweede kroon. U hoeft maar naar een kaart van het Gewest te kijken om daarvan overtuigd te raken.

Momenteel bestaat er geen enkele manier om gemeenten te dwingen hun openbaar woningbestand uit te breiden. Daarom blijft de BGHM zijn beleid richten op een positieve aanpak waarbij zij met de lokale overheden samenwerkt aan de verwezenlijking van kwaliteitsvolle

⁸⁶ [Wetenschappelijk Comité voor de huisvesting, Verslag van de werkzaamheden, versie van 25 november 2020, blz. 13.](#)

⁸⁷ N. Bernard en E. Traversa, "De bouw van sociale woningen door de privésector. De onvermoede hefboomen van het Brussels Gewest inzake btw", Brussels Studies, online geplaatst op 23 januari 2022, geraadpleegd op 27 januari 2022.

⁸⁸ [Wetenschappelijk Comité voor de huisvesting, Verslag van de werkzaamheden, versie van 25 november 2020, blz. 14.](#)

⁸⁹ BBRoW, "Wanneer de nood hoog is, maar...", BBRoW-analyse, februari 2021.

⁹⁰ [Wetenschappelijk Comité voor de huisvesting, Verslag van de werkzaamheden, versie van 25 november 2020, blz. 13.](#)

projecten, die de ontwikkeling van ecowijken mogelijk maken met een mix van functies, die op duurzaamheid en het welzijn van de bewoners zijn gebaseerd.

V. BESLUIT

De huisvestingssituatie in Brussel is zorgwekkend. Gelet op de evolutie van zijn demografische structuur en de sociaaleconomische situatie van zijn inwoners, staat het Brussels Gewest voor vele uitdagingen op het gebied van huisvesting.

Op korte, middellange en lange termijn lijkt het van essentieel belang om de

productie van betaalbare woningen op de huur- en koopmarkt te verhogen⁸⁶. Hoewel het erop lijkt dat de regering deze richting wil uitgaan, zouden de middelen om dit te bereiken kunnen worden verdiept en gediversifieerd. Sommigen stellen voor om de particuliere sector aan te moedigen om aan deze inspanning deel te nemen door middel van fiscale stimuleringsmaatregelen⁸⁷.

Om de huisvestingscrisis te verhelpen en de gevolgen van de gezondheids crisis en de oorlog in Oekraïne voor de slechte huisvesting tegen te gaan, roepen de actoren op het terrein en de experts het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op om een transversale visie op het gebied van huisvesting aan te nemen door

middel van een meer gestructureerd en beter georganiseerd beleid waarbij alle bevoegde overheden worden betrokken⁸⁸. De gemeenten en het Gewest zouden hand in hand moeten kunnen werken binnen een vastgesteld kader, dat vandaag nog als onvolledig wordt beschouwd⁸⁹.

In de marge zouden de hierboven beschreven alternatieve woonvormen door het Gewest kunnen worden aangemoedigd en bevorderd. In het algemeen is de vraag naar de relaties tussen huisvesting en de directe omgeving ervan⁹⁰ een belangrijke kwestie om op de huidige sociale en milieu-uitdagingen in te spelen.

Ontdek het bedrijvenregister

Sinds juli 2019 heeft het Observatorium van de referentieprijzen voor de overheidsopdrachten (hierna "het Observatorium") een bedrijvenregister online geplaatst. Dit is een gratis instrument dat bedoeld is om de openbare aankopers van het Gewest gemakkelijker in contact te brengen met bedrijven die in Brussel werkzaam zijn en die op gewestelijke overheidsopdrachten willen inschrijven.

CONTEXT

In 2016 werd na een beslissing van de Brusselse regering een werkgroep "Bestrijding van sociale dumping"¹ opgericht, waarin vertegenwoordigers van ministeriële kabinetten, sociale partners en besturen zitting hebben, om aanbevelingen te formuleren ter bestrijding van sociale dumping en de schadelijke gevolgen daarvan voor de werkgelegenheid, en met betrekking tot de arbeidsvoorwaarden bij overheidsopdrachten. Eén van de maatregelen die naar aanleiding van de werkzaamheden van deze werkgroep zijn genomen, was om binnen het Observatorium een bedrijvenregister te ontwikkelen ter attentie van Brusselse openbare aankopers (gewestelijke besturen, gemeenten, OCMW's, enz.) en van bedrijven die in Brussel werkzaam zijn.

WAT IS HET NUT VAN HET BEDRIJVENREGISTER?

Veel opdrachten worden vanwege hun geringe waarde niet op het platform van de federale dienst e-Procurement² bekendgemaakt. Het bedrijvenregister is hoofdzakelijk bedoeld om, in het kader van deze opdrachten met een geringe waarde, Brusselse openbare aankopers en bedrijven gemakkelijker met elkaar in contact te brengen.

Het Observatorium van de referentieprijzen voor de overheidsopdrachten

Het Observatorium werd binnen Brupartners opgericht.

Zijn belangrijkste opdracht bestaat erin sociale dumping en oneerlijke en frauduleuze praktijken bij overheidsopdrachten te bestrijden door bijstand en aanbevelingen aan de Brusselse openbare aankopers (GOB, Brusselse besturen, enz.) te verlenen.

Meer informatie vindt u op de [website](#) van Brupartners onder het tabblad "Observatorium van de referentieprijzen".

WAT IS ER NIEUW IN HET BEDRIJVENREGISTER?

Het bedrijvenregister is een platform dat toegankelijk is op de website van Brupartners, via het tabblad dat aan het Observatorium is gewijd. Om de zichtbaarheid, toegankelijkheid en bruikbaarheid ervan te verbeteren, heeft het Observatorium de afgelopen maanden aan de omwerking ervan gewerkt:

- Door het ontwerp en de structuur te herzien om de navigatie te vergemakkelijken en een betere gebruikerservaring te bieden;
- Door nieuwe functionaliteiten toe te voegen, zoals toegang via hyperlinks tot opdrachten die via e-Procurement werden geplaatst, en nieuwe zoekfilters;
- Door het uploaden en delen van getuigschriften van goede uitvoering te vergemakkelijken.

HOE GEBRUIKT U HET REGISTER?

De inschrijving is vrij, kosteloos en staat open voor alle Brusselse openbare aankopers en voor alle bedrijven die zich willen inschrijven:

- Bent u een openbare aankoper en wenst u zich te registreren?

Vul gewoon dit korte formulier in: <https://www.brupartners.brussels/nl/inschrijvingsformulier-openbareaankopersregister>;

- Bent u een bedrijf en wenst u zich te registreren? Vul dit korte formulier in: <https://www.brupartners.brussels/nl/inschrijvingsformulier-bedrijvenregister>.

Het bedrijvenregister bevat openbare, maar ook private informatie, die aan openbare aankopers is voorbehouden:

- Het "openbare" gedeelte omvat:
  - Een lijst van bedrijven, ingedeeld naar het soort diensten dat zij aan Brusselse openbare aankopers verlenen of wensen te verlenen;
  - Een lijst van Brusselse openbare aankopers, aangevuld met de soorten opdrachten die zij plaatsen en waarvoor zij regelmatig dienstverleners zoeken.
- Het "private" gedeelte (enkel toegankelijk voor openbare aankopers) omvat:
  - Een lijst van bedrijven, opgeluisterd met diverse nuttige vermeldingen en getuigschriften van goede uitvoering.

¹ "Sociale dumping" verwijst naar een breed scala van onrechtmatige en illegale praktijken, die oneerlijke concurrentie mogelijk maken door de arbeids- en werkingskosten te minimaliseren.

² E-Procurement is de federale dienst die de processen en transacties in verband met overheidsopdrachten via digitale applicaties wil automatiseren. Meer informatie op de website <https://www.publicprocurement.be/nl>.

BEDRIJVENREGISTER

Het **bedrijvenregister** is een **kosteloze dienst** waarover de Brusselse openbare aankopers en bedrijven kunnen beschikken.

Dit register is toegankelijk via een **webplatform** en is bedoeld om de openbare aankopers van het Gewest gemakkelijker in contact te brengen met bedrijven die in Brussel werkzaam zijn en die **op overheidsopdrachten willen inschrijven**.

De **inschrijving is vrij, kosteloos en staat open** voor alle Brusselse openbare aankopers, alsook voor alle **bedrijven** die erin willen worden opgenomen, en bestaat uit het invullen van een kort formulier.

U BENT EEN BRUSSELSE OPENBARE AANKOPER?

Het register biedt u de mogelijkheid om:

Gemakkelijk een lijst van bedrijven te **raadplegen die per type van prestaties** zijn ingedeeld, en geeft u een betere kennis van de bedrijven die in het Brussels Gewest werkzaam zijn en die belangstelling vertonen om aan overheidsopdrachten deel te nemen

In contact te komen met **bedrijven die al naar tevredenheid voor andere aanbestedende overheden hebben gewerkt**, met name door het delen van **attesten van goede uitvoering**

U BENT EEN IN BRUSSEL WERKZAAM BEDRIJF?

Het register laat het u toe om:

Een lijst van Brusselse openbare **aankopers** te raadplegen, aangevuld met de **soorten opdrachten die zij plaatsen**

Gemakkelijk met de Brusselse openbare aankopers **in contact te komen**

Uw toegankelijkheid tot overheidsopdrachten te vergroten door kennis te maken met de verschillende bestaande kopers

Te worden opgenomen in een register dat door de Brusselse openbare aankopers wordt geraadpleegd

Raadpleeg het
bedrijvenregister

Raadpleeg de lijst van
Brusselse openbare aankopers

Voor alle verdere informatie staat het Observatorium te uwer beschikking op het volgende adres: **observatorium@brupartners.brussels**

Initiatiefadvies

De geestelijke gezondheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Het aantal personen, die in het kader van het stelsel van arbeidsongeschiktheid worden vergoed, is inmiddels groter dan het aantal uitkeringsgerechtigde werklozen. Deze situatie, een première sedert de jaren '60, is in grote mate te wijden aan de ontwikkeling van psychische ziekten die vandaag de 1ste oorzaak van arbeidsongeschiktheid, en zelfs van invaliditeit zijn¹, en dit in alle groepen van verzekerden (mannen, vrouwen, arbeiders, bedienden, enz.).

Deze situatie is niet enkel een fenomeen op het vlak van de volksgezondheid. Deze houdt eveneens verband met herstructureringen binnen de sociale zekerheid en met wijzigingen van de werkloosheidsreglementering. Na een

pandemie tijdens dewelke de plaats van de geestelijke gezondheid een van de grote vragen van de academici en beleidsverantwoordelijken is geweest, moet men er zich voor behoeden om vaststellingen op basis van het Belgische gemiddelde op Brussel te extrapoleren. De specifieke kenmerken van het Gewest moeten in aanmerking worden genomen, of het nu gaat om de prevalentie van bepaalde ziekten of om de zorg verstrekt aan niet-Brusselaars door instellingen die in Brussel gevestigd zijn. Hierna komen we op gedetailleerde wijze terug op het initiatiefadvies van Brupartners over de toestand van de geestelijke gezondheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

CONTEXT

Bewust van de huidige uitdagingen op het vlak van gezondheid, heeft Brupartners de laatste jaren talrijke adviezen gewijd aan de Brusselse kenmerken van deze sector, en met name:

- Het initiatiefadvies betreffende de sociaal-professionele inschakeling van personen met een handicap in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ([A-2021-013-BRUPARTNERS](#));
- Het initiatiefadvies betreffende het Brussels gezondheidsbeleid ([A-2021-043-BRUPARTNERS](#));
- Het initiatiefadvies betreffende het beheer van de sanitaire noodsituatie als gevolg van de tweede golf van de COVID-19-pandemie ([A-2020-049-BRUPARTNERS](#)).

Tijdens de werkzaamheden voor deze verschillende adviezen is de zeer bijzondere context van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met betrekking tot de sector van de geestelijke gezondheid meermaals ter sprake gekomen. Brussel vertoont immers een bijzondere stedelijke omgeving, specifieke situaties van sociale kansarmoede en een bijzondere migratiecontext. Dit zijn stuk voor stuk elementen die worden erkend als factoren die tot mentale problemen kunnen leiden. Het was dan ook essentieel

om het geheel van deze specifieke kenmerken in hun context te plaatsen teneinde een grondige analyse en de uitwerking van specifieke aanbevelingen mogelijk te maken.

Voor de opstelling van dit initiatiefadvies heeft Brupartners kunnen rekenen op de waardevolle medewerking van verschillende overheidsinstellingen en terreinactoren die op actieve wijze tot zijn werkzaamheden hebben bijgedragen. Hierbij gaat het met name om:

- Thomas Cotman - Directeur van de VZW Centre de revalidation psychosociale de Jour & de Nuit Woluwe psycho social;
- Florence Crochelet - Directrice van de VZW Centre d'Aide pour la Santé Mentale en Milieu Urbain (CASSMU);
- Caroline Depuydt - Psychiater en bestuurster van de VZW Epsilon - Lid van de Hoge Raad voor geestelijke gezondheidsberoepen;
- Stéphane Leclercq - Directeur van de Fédération bruxelloise francophone des institutions pour toxicomanes (Fedito);
- Yahyâ Hachem Samii - Directeur van de Ligue Bruxelloise pour la Santé Mentale;

→ Julien Talent - Psychiater - diensthoofd bij de Clinique La Ramée;

→ François Wyngarden - Directeur van het Réseau de santé mentale Bruxelles-Sud (Rézone).

Dankzij de informatie, die tijdens deze gesprekken en interne werkzaamheden werd ingezameld, heeft Brupartners het vraagstuk van de geestelijke gezondheid te Brussel via verschillende assen kunnen benaderen: de complexiteit van het systeem en de noodzaak tot een wisselwerking van de verschillende beleidsniveaus, de aanpassing van de competenties van het Gewest (en van de gemeenschapsinstellingen die te Brussel bevoegd zijn) en de middelen, de wisselwerking van de competenties van de verschillende entiteiten van het land, het gebrek aan werknemers, het zorgaanbod in de strikte zin, huisvesting en sociale integratie en de modaliteiten van beleidsvoering. Brupartners heeft tot slot ook aanbevelingen geformuleerd voor bepaalde specifieke doelgroepen.

Ingevolge de vaststelling van de noodzaak om het geheel van de aanbevelingen van het advies te verankeren in de realiteit van de Brusselse moeilijkheden, is Brupartners tijdens een eerste fase overgegaan tot een beschrijving van het systeem van geestelijke gezondheid te Brussel. Dit gedeelte behandelt bijgevolg op onvolledige wijze de

¹ Hieronder verstaat men over het algemeen ziekten die meer dan een jaar duren.

ziekenhuiszorg - en met name zijn financieringsbronnen en de omvang van het aanbod te Brussel -, de bijkomende of alternatieve structuren voor het ziekenhuis, de ambulante geestelijke gezondheidszorg², de actoren die niet op het vlak van geestelijke gezondheid gespecialiseerd zijn, het pilootproject IPS³ en een focus op bepaalde specifieke doelgroepen, waaronder de jongeren, de personen met een handicap - of nog - de bejaarden.

AANBEVELINGEN

De coördinatie tussen de verschillende voorzieningen verzekeren teneinde een volledig zorgtraject aan te bieden

De opeenvolgende Staatshervormingen hebben geleid tot het ontstaan van een nogal ingewikkeld systeem te Brussel dat beroep doet op talrijke actoren die zelf door verschillende entiteiten worden georganiseerd. Ook al is deze complexiteit geen kritiek op zich, toch is het zo dat men een volledig zorgpaneel moet kunnen aanbieden aan diegenen die er nood aan hebben.

Om een volledig zorgtraject te kunnen aanbieden aan de patiënten die zich in Brussel laten verzorgen, moet er volgens Brupartners worden nagedacht over het geheel van de middelen die noodzakelijk zijn voor een doeltreffende coördinatie van de verschillende actoren (ongeacht hun inrichtende macht) van de geestelijke gezondheidssector.

De verschillende entiteiten, die te Brussel actief zijn, voorzien van de middelen die aan hun competenties aangepast zijn

De dotaties, die aan de Gemeenschappen worden toegekend voor de materies in verband met de geestelijke gezondheid, vormen niet de uitdrukking van de reële noden, met name omwille van de evolutie ervan en van het onthaal door de Brusselse instellingen van een groot aantal patiënten van buiten het Gewest.

Wat betreft een aangepaste financiering van de instellingen, die voor de geestelijke gezondheid te Brussel verantwoordelijk zijn, herinnert Brupartners aan de versnipperde bevoegdheden te Brussel en aan de manier waarop de verschillende

hervormingen tot opsplitsingen hebben geleid die niet altijd toelaten om aan de noden te voldoen. Indien men rekening houdt met deze specifieke situatie, dan zou men tot een betere toewijzing van de middelen te Brussel moeten kunnen komen.

Oplossing van het gebrek aan werknemers in de geestelijke gezondheidssector

Brupartners heeft in zijn advies de nadruk willen leggen op de werkgelegenheid en vraagt in het bijzonder om te verhelpen aan de situatie van het gebrek aan arbeidskrachten in de sector van de geestelijke gezondheid teneinde aan iedereen een aangepaste geestelijke gezondheidszorg te kunnen aanbieden.

Hiertoe, en om een duurzame en kwaliteitsvolle werkgelegenheid te Brussel te verzekeren, stelt Brupartners voor:

- Een wijziging van de kostenstructuur in de ambulante zorg die niet altijd aan de situatie van de instellingen is aangepast en weinig concurrentieel is in verhouding tot de honoraria van de ziekenhuisartsen;
- Een evolutie van de werkgelegenheid die rekening houdt met de evolutie van de noden, met name met de toename van het aantal aanvragen bij de diensten.

Verbetering van het zorgaanbod in de strikte zin te Brussel

De toegankelijkheid van de openbare diensten is een essentiële voorwaarde voor de reële uitoefening van individuele en sociale rechten.

Met het oog op een verbetering van het zorgaanbod te Brussel formuleert Brupartners de volgende aanbevelingen:

² Met inbegrip van de psychologische eerstelijnszorg, de gespecialiseerde psychologische zorg, de cognitieve-gedragstherapie, de diensten voor geestelijke gezondheid bestaande uit pluridisciplinaire teams, de contactpunten en de mobiele teams.

³ "Individual Placement and Support".

- Nadenken over het soort voorziening dat op bepaalde gebieden te Brussel moet worden opgericht, met name door de netwerkdynamiek op het individuele niveau op lange termijn te ondersteunen;
- De functie van de PZPT⁴ uit te breiden tot de residentiële en semi-residentiële revalidatiestructuren;
- De mobiliteitsmaatregelen in de stad aanpassen om de impact op de sector zo veel mogelijk te beperken;
- Rekening houden met de realiteit van de patiënten in verhouding tot de opvolging van de zorg, met name wat betreft de wisselwerking tussen de eerste, tweede en derde lijn.

Huisvesting en sociale integratie opvatten in het kader van het geestelijk gezondheidsvraagstuk

De geestelijke gezondheidsproblemen creëren heel wat problemen in tal van andere aspecten van het leven en bemoeilijken soms de sociale integratie.

Om met de sociale situatie van de patiënten rekening te houden, met name inzake huisvesting, vraagt Brupartners om:

- Bijzondere aandacht te besteden aan de situatie van de patiënten bij het verlaten van de zorginstellingen;
- Voorrang te verlenen aan de noodzakelijke wisselwerking tussen de verschillende diensten die zich om de patiënt bekommeren, of deze nu al dan niet actief zijn in de sector van de geestelijke gezondheidszorg.

De modaliteiten inzake beleidsvoering

De beleidsvoering voor de gezondheidssector te Brussel vertoont de bijzonderheid dat er hervormingen worden doorgevoerd waarover de

terreinaactoren niet voldoende worden geraadpleegd.

Om arbitrages mogelijk te maken die beter rekening houden met de realiteit op het terrein, stelt Brupartners voor om:

- De bestaande instrumenten te gebruiken die niet voldoende worden benut, zoals de bemiddeling op het vlak van gezondheid;
- Door deze bemiddelingsdiensten verslagen te laten opstellen die nuttige elementen verschaffen over de moeilijkheden waarmee het publiek wordt geconfronteerd en die tot verbeteringen van het zorgaanbod aanleiding kunnen geven.

De specifieke doelgroepen

Om de uiteenlopende realiteit van verschillende doelgroepen in aanmerking te nemen, heeft Brupartners eveneens een aantal aanbevelingen voor deze specifieke doelgroepen geformuleerd:

- Uitbreiding van het gespecialiseerd psychiatrisch aanbod voor de jeugd, rekening houdend met de aanzienlijke aanwezigheid van jonge patiënten die in Brussel verblijven zonder er woonachtig te zijn;
- Rekening houden met de dubbele diagnose en aangepaste opvangplaatsen uitbouwen;
- De verzadiging van de verschillende zorglijnen vermijden en de wisselwerking tussen ambulante en residentiële zorg bevorderen;
- De ambulante diensten en de mobiele teams versterken;
- Beveiligde en professionele platformen voor online-hulpverlening oprichten en ontwikkelen.

Indien u over dit onderwerp meer wil vernemen, dan stellen wij u voor om het [initiatiefadvies](#) te raadplegen op de internetsite van Brupartners (www.brupartners.brussels), tab "Adviezen en bijdragen".

⁴ Psychiatrische zorg voor patiënten die in hun thuisomgeving verblijven.

De Adviezen van Brupartners

Uitgebracht tussen 16 december 2021 en 19 mei 2022

ECONOMIE

A-2022-002-BRUPARTNERS

Ontwerpbesluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering betreffende een terugvorderbaar voorschot aan ondernemingen van de evenementen- en culturele sector in het kader van de gezondheids crisis COVID-19.

20 januari 2022

A-2022-007-BRUPARTNERS

Voorontwerp van ordonnantie tot mobilisatie van het burgerspaargeld ten behoeve van het herstel en de economische transitie.

20 januari 2022

A-2022-009-BRUPARTNERS

Voorontwerp van ordonnantie houdende maatregelen met betrekking tot de belasting op de inrichtingen van toeristisch logies genomen op grond van de COVID-19-gezondheids crisis.

17 februari 2022

A-2022-010-BRUPARTNERS

Voortbestaan van het begeleidingscentrum voor sociaal en coöperatief ondernemerschap COOPCITY.

17 maart 2022

A-2022-011-BRUPARTNERS

Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering houdende invoering van uitzonderlijke steun voor de uitzendkrachten van de culturele sector.

17 maart 2022

A-2022-013-BRUPARTNERS

Brusselse Actieplan betreffende de Brexit Adjustment Reserve (BAR).

17 maart 2022

A-2022-014-BRUPARTNERS

Voorontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering betreffende steun aan de culturele en creatieve instellingen zonder winstoogmerk in het kader van de COVID-19-gezondheids crisis.

17 maart 2022

A-2022-015-BRUPARTNERS

Voorontwerp van ordonnantie betreffende de invoering van een impactanalyse van het gewestelijke beleid op kleine, middelgrote en micro-ondernemingen.

17 maart 2022

A-2022-016-BRUPARTNERS

Ontwerpbesluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot bepaling van de ontwikkelingszone 2022-2027 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

17 maart 2022

A-2022-020-BRUPARTNERS

Ontwerpbesluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering betreffende steun aan de ondernemingen van de toeristische logiessector in het kader van de gezondheids crisis COVID-19 in 2021 en 2022.

21 april 2022

A-2022-021-BRUPARTNERS

Ontwerpbesluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering betreffende steun aan de ondernemingen van de sectoren van de discotheken, de restaurants en cafés en hun voornaamste leveranciers, de evenementen, de cultuur, het toerisme, de sport en het personenvervoer, die hebben moeten sluiten of zwaar getroffen zijn door de COVID-19-crisis in 2021 en 2022.

21 april 2022

A-2022-024-BRUPARTNERS

Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering betreffende de regels en richtlijnen volgens de welke het Brussels Waarborgfonds tussenkomsten verleent en Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering houdende het algemeen reglement betreffende het beheer en de werkwijze van het Brussels Waarborgfonds.

21 april 2022

A-2022-032-BRUPARTNERS

Ontwerpbesluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering met betrekking tot steun aan de Belgische Kamers van Koophandel en de Belgische businessclubs.

19 mei 2022

ENERGIE

A-2021-096-BRUPARTNERS

Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot wijziging van het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 9 februari 2021 betreffende de toekenning van financiële steun op het vlak van energie.

16 december 2021

A-2021-098-BRUPARTNERS

Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering betreffende de toekenning van premies voor de verbetering van het woonmilieu.

16 december 2021

A-2022-029-BRUPARTNERS

Ontwerpbesluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering houdende wijziging van meerdere uitvoeringsbesluiten van de ordonnantie van 2 mei 2013 houdende het Brussels

De Adviezen van Brupartners

Uitgebracht tussen 16 december 2021 en 19 mei 2022

Wetboek van Lucht, Klimaat en Energiebeheersing, betreffende het Plan voor Lokale Actie voor het Gebruik van Energie en het EPB-certificaat Openbaar gebouw.

19 mei 2022

EUROPA – INTERNATIONAAL

A-2022-023-BRUPARTNERS

Voorontwerp van EFRO-programma 2021-2027 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

21 april 2022

FINANCIËN – FISCALITEIT – BEGROTING

A-2022-008-BRUPARTNERS

Voorontwerp van ordonnantie tot wijziging van de artikelen 8, 17, 37 en 38 van het Wetboek der successierechten.

17 februari 2022

A-2022-022-BRUPARTNERS

Ontwerp van Bijdrage van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tot het Nationaal Hervormingsprogramma (NHP) 2022.

21 april 2022

GELIJKEKANSEN – DIVERSITEIT – ARMOEDE

A-2021-097-BRUPARTNERS

Brussels actieplan voor de inclusie van LGBTQIA+-personen 2021-2025.

16 december 2021

A-2022-027-BRUPARTNERS

Initiatiefadvies inzake de positieve actieplannen.

19 mei 2022

LEEFMILIEU

A-2021-094-BRUPARTNERS

Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering houdende wijziging van verschillende uitvoeringsbesluiten van de ordonnantie van 2 mei 2013 houdende het Brussels Wetboek van Lucht, Klimaat en Energiebeheersing.

16 december 2021

A-2021-095-BRUPARTNERS

Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering ter goedkeuring van het Gewestelijk Programma voor Pesticidenreductie 2023-2027 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

16 december 2021

A-2022-003-BRUPARTNERS

Ontwerpbesluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering houdende de uitvoering van een aantal sociale maatregelen waarin is voorzien in de ordonnantie van 20 oktober 2006 tot opstelling van een kader voor het waterbeleid.

20 januari 2022

A-2022-017-BRUPARTNERS

Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot vaststelling van de exploitatievoorwaarden voor baden en zwembaden.

17 maart 2022

A-2022-018-BRUPARTNERS

Voorontwerp van ordonnantie met betrekking tot de elektromobiliteit en tot diverse bepalingen inzake de steunmaatregelen in het kader van de uitvoering van de lage-emissiezone.

17 maart 2022

A-2022-019-BRUPARTNERS

Ontwerp van besluit tot vaststelling van de verhouding van de laadpunten voor parkings, alsook van bepaalde bijkomende veiligheidsvoorwaarden die daarop van toepassing zijn.

17 maart 2022

A-2022-030-BRUPARTNERS

Ontwerpbesluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot

Raadpleeg de volledige adviezen op www.brupartners.brussels,
tabblad "Adviezen en aanbevelingen"!

vaststelling van de controlemethode en omstandigheden voor geluidsmetingen.
19 mei 2022

A-2022-031-BRUPARTNERS

Ontwerp van Waterbeheerplan van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor de periode 2022-2027.
19 mei 2022

MOBILITEIT

A-2022-001-BRUPARTNERS

Voorontwerp van ordonnantie betreffende taxidiensten en evenementiële personenvervoerdiensten.
20 januari 2022

OPLEIDING

A-2022-012-BRUPARTNERS

Ontwerpbesluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot instelling van een premie voor individuele beroepsopleiding in de onderneming.
17 maart 2022

RUIMTELIJKE ORDENING - STEDENBOUW

A-2021-092-BRUPARTNERS

Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot wijziging

van het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 25 april 2019 betreffende de openbare onderzoeken op het gebied van ruimtelijke ordening, stedenbouw en leefmilieu.

16 december 2021

A-2021-093-BRUPARTNERS

Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot wijziging van het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Executieve van 29 juni 1992 betreffende de overlegcommissies.

16 december 2021

A-2022-004-BRUPARTNERS

Voorontwerp van ordonnantie houdende wijziging van Titel VII van het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening betreffende het voorkeurecht.

20 januari 2022

A-2022-006-BRUPARTNERS

Wijziging van het BBP nr. 101 "Stroobants-Picardie" van de gemeente Evere.

20 januari 2022

A-2022-025-BRUPARTNERS

Ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot goedkeuring van het ontwerp van gedeeltelijke wijziging van het Gewestelijk Bestemmingsplan dat op 3 mei 2001 werd goedgekeurd betreffende

de Heizelvlakte.

21 april 2022

A-2022-028-BRUPARTNERS

Ontwerp van gedeeltelijke wijziging van het Gewestelijk Bestemmingsplan van de site van de Hippodroom van Ukkel-Bosvoorde.

19 mei 2022

SOCIAAL - GEZONDHEID

A-2022-026-BRUPARTNERS

Initiatiefadvies inzake de geestelijke gezondheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

19 mei 2022

TWERKSTELLING

A-2022-005-BRUPARTNERS

Ontwerpbesluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot invoering van diverse maatregelen inzake tewerkstelling en sociale economie.

20 januari 2022

A-2022-033-BRUPARTNERS

Advies inzake de Werkgelegenheidsconferentie van 14 en 15 juni 2022 betreffende de arbeidsmarktintegratie van personen met een herkomst buiten de EU.

19 mei 2022

"Wat zijn de troeven van Brussel?"

Met Erim Acikgöz

©Elio Germani

Erim Acikgöz

Erim Acikgöz is advocaat en "Zinneguide", gespecialiseerd in de Noordwijk.

Brupartners: Wat is het project van de "Zinneguides"? Wat zijn hun doelstellingen?

Erim Acikgöz: De vzw Zinneguides biedt alternatieve en interculturele rondleidingen in Brussel aan. Deze rondleidingen vinden plaats in kleine groepen (van maximaal 9 personen) om de Brusselaars te ontmoeten en hun geschiedenis, cultuur, keuken, gewoonten, enz. te ontdekken, onder begeleiding van een « cultuurmakelaar », d.w.z. een gids die zelf immigrant is.

Het doel is om vooroordelen en stereotypen over immigratie en verschillende Brusselse wijken te ontcrachten en tegelijkertijd ongewone rondleidingen aan te bieden. Deze rondleidingen zijn hoofdzakelijk bedoeld voor Brusselaars, leerkrachten en hun leerlingen/studenten, maar ook voor expats en de verenigings- of toeristische sector.

Het is ook de bedoeling een ontmoeting tussen heterocliete groepen aan te bieden, om zo sociale en interculturele banden te creëren zonder alleen maar stil te staan bij de geschiedenis van gebouwen, pleinen, standbeelden, enz.

Voor de Zinneguide is het - via opleiding en participerende observatie in de wijk die hij of zij heeft uitgekozen - een manier om zich Brussel toe te eigenen met een zekere afstand tot zijn eigen migratieverhaal (en/of dat van zijn familie) en dat van andere migranten die onze hoofdstad steeds doen leven en opbouwen.

©Zinneguides

Brupartners: Hoe kunnen we een interactie tussen de Brusselaars, hun projecten en het Gewest verzekeren?

Erim Acikgöz: Er zijn veel maatregelen die ten uitvoer zouden kunnen worden gelegd, maar ik zou vooral willen wijzen op de rol van de verenigingssector, die vanuit dit oogpunt van essentieel belang is. Hij fungeert als een brug tussen burgers en overheden (en projectontwikkelaars) en brengt de stem van de buurtbewoners naar de bevoegde instanties. En biedt de buurtbewoners een essentiële technische ondersteuning aan. Aangezien deze verenigingen tot doel hebben de stads- en leefomgeving in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te verbeteren, spelen zij derhalve een belangrijke rol in de democratisering en de deelname van de bevolking aan de procedures voor stedenbouwkunde en ruimtelijke ordening.

Helaas wordt het werk van deze verenigingen bemoeilijkt door niet-transparante erkennings- en subsidieprocedures. De ordonnantie van 4 september 2008 die de toekenning van erkenningen en subsidies aan dit soort verenigingen regelt, verleent de bevoegde minister en de regering

“ De vzw Zinneguides biedt alternatieve en interculturele rondleidingen in Brussel aan om de Brusselaars te ontmoeten en hun geschiedenis, cultuur, keuken en gewoonten te ontdekken. ”

een discretionaire bevoegdheid. Deze bevoegdheid zou naar het Brussels Parlement of een onafhankelijke commissie moeten worden overgeheveld.

De kabinetten van de Minister-president en de staatssecretaris voor Stedenbouw weigeren overigens deze ordonnantie toe te passen, die nochtans het voordeel heeft subsidies op lange termijn (5 jaar) mogelijk te maken. Deze kabinetten werken immers bij voorkeur met jaarlijkse projectaanvragen, hetgeen niet aan de behoeften van de verenigingssector beantwoordt en deze zelfs verzwakt.

Brupartners: Volgens u moet worden afgestapt van het "passieve overleg", dat gewoonlijk met de burgers plaatsvindt. Kunt u ons hier meer over vertellen?

Erim Acikgöz: De meeste particuliere projecten worden pas aan de mening van de burgers onderworpen tijdens zeer korte openbare onderzoeken en nadat het project door de projectontwikkelaar volledig is vormgegeven. De dossiers zijn vaak technisch van aard en daardoor onbegrijpelijk voor de burgers. Bovendien is het vaak te laat om het project nog echt te veranderen. Dit leidt tot spanningen. In het geval van overheidsprojecten is er weliswaar sprake van enig voorafgaandelijk « overleg », maar dit stuit vaak op de wens van de politieke verantwoordelijken om een project op te leggen dat aan hun kiezers kan worden verkocht, maar waarbij

©Zinneguides

“ De mechanismen voor het opzetten en financieren van projecten onder leiding van buurtcomités zouden over het hele grondgebied moeten worden ontwikkeld en versterkt. ”

niet altijd rekening wordt gehouden met de behoeften van de omwonenden in het projectgebied.

Het is noodzakelijk om alle betrokken partijen (projectontwikkelaars, overheden, burgers) vanaf het ontwerp bij het project te betrekken.

De burgers zouden zich moeten kunnen uitspreken om in een nuttig en dus vroeg stadium van de procedure

Niki, Zinneguide van Griekse en Siciliaanse afkomst tijdens een schattenjacht in Matonge, haar favoriete wijk.

invloed op de inhoud van projecten uit te oefenen. In het geval van grote projecten of openbare plannen (bijv. deze die aan een effectenbeoordeling worden onderworpen) moet vóór het definitieve ontwerp van de projecten en uiterlijk bij het uitzetten van de grote lijnen (doel, omvang, profielen, enz.) een echt overleg worden gehouden.

De mechanismen voor het opzetten en financieren van projecten onder leiding van buurtcomités zouden over het hele grondgebied moeten worden ontwikkeld en versterkt.

De presentaties die tijdens dit Webinar werden gebruikt, zijn beschikbaar op de [website](#) van Brupartners onder "Publicaties".

Daniël Cuypers

Daniël Cuypers is Emeritus Hoogleraar Rechten aan de Universiteit van Antwerpen.

Pierre Burton

Pierre Burton is Diversiteitsconsulent bij Actiris.

Brupartners: Wat is een positieve actie? Wat zijn de principes die zijn vastgelegd in het koninklijk besluit van 11 februari 2019?

Daniël Cuypers: Positieve actie kan zowel in de zeer ruime zin als in strikte zin gedefinieerd worden. In de ruime zin slaat het op alle zachte vormen van aanmoediging van diversiteit. Men kan op vele vlakken positief ageren en informeren. Het voordeel is dat deze ook geen juridische of sociale betwistingen uitlokken. Het nadeel is dat deze nogal vaag blijven en daardoor soms weinig effect hebben.

In de strikte zin, zoals het juridisch wordt opgevat, omvat het maatregelen die tot voordeel strekken van bepaalde beschermde groepen. Omdat er vrees leeft dat sterke positieve acties kunnen leiden tot « omgekeerde discriminatie » hebben het Europese Hof van Justitie en het Belgische Grondwettelijke Hof strenge eisen gesteld. Deze zijn in het KB van 11 februari 2019 goed hernomen.

"Positieve actieplannen: van theorie naar praktijk"

Met Daniël Cuypers en Pierre Burton

Kort gesteld komt het erop neer dat een kandidaat van een niet beschermde groep die duidelijk bekwaam is niet mag gediscrimineerd worden. De actie moet ook tijdelijk en proportioneel blijven. Het grote voordeel van het KB is dat het een juridische toetsing oplevert door de FOD-Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal overleg die grotere rechtszekerheid biedt.

Brupartners: Is een positieve actie hetzelfde als de bestrijding van indirecte discriminatie?

Daniël Cuypers: Zeker. Dat is precies de doelstelling. Bewust of onbewust worden immers criteria (inzake aanwerving, bezoldiging of promotie) gehanteerd die nadelige gevolgen hebben voor beschermde groepen. Soms steunen zij regelrecht op vooroordelen. Het maatschappelijk economisch en sociaal nut van positieve acties bestaat er precies in om steeds kritisch te blijven staan tegenover de subjectieve criteria die men hanteert om « menselijk talent » te beoordelen. Met voortdurende zelfkritiek inzake de evaluatiecriteria blijft een focus op de werkelijke capaciteiten van medewerkers mogelijk, los van stereotypen, vooroordelen en subjectieve voorkeur.

“ Nu het steeds moeilijker wordt om geschikte arbeidskrachten op een krappe arbeidsmarkt te vinden, is dergelijke bezinning voor ondernemingen over de criteria die zij hanteren in hun personeelsbeleid geen luxe maar een noodzaak. ”

Het grote voordeel van positieve acties is dat men het debat openlijk en transparant kan voeren over de functies die medewerkers moeten uitvoeren. Nu het steeds moeilijker wordt om geschikte arbeidskrachten op een krappe arbeidsmarkt te vinden, is dergelijke bezinning voor

ondernemingen over de criteria die zij hanteren in hun personeelsbeleid geen luxe maar een noodzaak. Het verplicht ondernemingen ook om meer aandacht te besteden aan de interne groei van kandidaten.

Brupartners: Moeten we "voorzichtig" zijn met het nemen van een positieve actie? Waarom?

Daniël Cuypers: Zoals gesteld mag positieve actie nooit vervallen tot omgekeerde discriminatie. Een kandidaat die duidelijk beter gekwalificeerd is, mag niet benadeeld worden. In laatste instantie blijven de arbeidsgerechten en de hoogste rechtscolleges bevoegd om te oordelen of de positieve acties niet te ver gaan. In het verleden hebben die soms streng

geoordeeld. Met harde quota dient men uitermate voorzichtig te zijn. Streefcijfers, die het beleid sturen, zijn daarentegen geen probleem.

Het grote voordeel van positieve acties is precies dat men genuanceerde en scherpe aanwervingscriteria kan voorstellen, waarbij zoveel mogelijk beschermde groepen worden meegenomen bij concrete functies. Voor zover deze kwalificatiecriteria relevant en transparant zijn (al dan niet via collectief overleg of via externe juridische toetsing), bieden zij bij juridische betwistingen een sterke rechtvaardigingsgrond.

 Brupartners: Waaruit bestaat het "IntegraJobs"-project waaraan Actiris meewerkt?¹

 Pierre Burton: In de non-profitsector van bijstand en verzorging van personen zijn de behoeften aan

menselijke middelen sinds enkele jaren sterk toegenomen. Gelijklopend zien we een toename van het aantal kandidaten van allochtone afkomst op de arbeidsmarkt. Deze personen ondervinden moeilijkheden bij het vinden van werk, gezien hun diploma's, ervaring en kwalificaties van buiten onze grenzen niet worden gevaloriseerd of in aanmerking genomen. Ook talenkennis is een belangrijk aandachtspunt.

Op grond van deze bevinding heeft de vzw FeBi besloten om een nieuw project te lanceren, dat gericht is op de financiering van de reële loonkosten van banen en opleidingen voor kandidaat-nieuwkomers met een wettelijk statuut in de residuaire en bicommunautaire gezondheidsinrichtingen en -diensten (Paritaire Comités 330.02 en 330.04). FeBi heeft gebruik kunnen maken van de structuren van Actiris om dit project in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te

“ Het gebruik van positieve acties moet het mogelijk maken om de representativiteit opnieuw in evenwicht te brengen, zonder echter quota op te leggen. Het doel is de sectorale tekortkomingen vast te stellen [...] en acties te ontwikkelen om minderheidsgroepen aan te trekken en gelijke kansen te bieden om de Brusselse arbeidsmarkt te betreden. **”**

ontwikkelen.

 Brupartners: Wat is het tewerkstellingspotentieel van de positieve actie in het Brussels Gewest?

 Pierre Burton: Het potentieel is enorm en heeft betrekking op vele minderheden van de Brusselse bevolking. Het is goed om eraan te herinneren dat verscheidene doelgroepen (met name in verband met handicap, leeftijd, geslacht, diploma en

¹ Het IntegraJobs-project (<https://www.fe-bi.org/nl/thema/36000/integrajobs-vorm>) werd door FeBi (organisatie van verschillende federale en Brusselse opleidingsfondsen en Maribel-fondsen die in de non-profitsector werkzaam zijn) voor de 3 Gewesten gelanceerd. In Brussel stelt enkel Actiris diversiteitsconsulenten ter beschikking van werkgevers.

origine) ondervetegenwoordigd zijn op de arbeidsmarkt, waarbij de Europese vergelijkende resultaten voor België vaak zeer negatief zijn.

Om ervoor te zorgen dat de samenleving als geheel beter in de Brusselse ondernemingen en organisaties wordt vertegenwoordigd, moet het gebruik van positieve acties het toelaten om deze vertegenwoordiging weer in evenwicht te brengen, zonder echter quota op te leggen. Het doel is sectorale tekortkomingen vast te stellen, die van sector tot sector totaal verschillend kunnen zijn (bijvoorbeeld het schrijnende gebrek aan vrouwen in de IT-sector en aan mannen in de kinderopvangsector), en acties te ontwikkelen waarmee minderheidsgroepen kunnen worden aangetrokken en gelijke kansen worden geboden om toegang tot de Brusselse arbeidsmarkt te krijgen.

Brupartners: Actiris begeleidt werkgevers die binnen hun onderneming een positief actieplan willen uitvoeren, een innovatieve voorziening ten opzichte van de andere twee Gewesten. Waaruit bestaat deze voorziening? Welke feedback krijgt u van deze werkgevers?

Pierre Burton: Actiris heeft het geluk een zeer uitgebreide dienstverlening voor werkgevers en werknemers te hebben, waaronder een begeleiding bij de ontwikkeling van een diversiteitsbeleid. De aanwerving als dusdanig van een persoon uit een minderheidsdoelgroep is geen doel op zich. Het doel is te analyseren hoe de werkgever de inschakeling mogelijk maakt van de actieve bevolking in haar geheel binnen zijn organisatie, de vele onbewuste vooroordelen weg te nemen en het selectie- en aanwervingsproces te verbeteren, maar niet alleen dat! De aanwerving van elke nieuwe persoon, met zijn verschillen en eigenheden, vereist een denkproces en acties om een kwalitatieve insluiting te bereiken die iedereen ten goede komt. Hiervoor is een budget nodig en zijn er (co-)financieringen voorzien. De meeste acties kunnen echter worden gerealiseerd zonder dat hiervoor iets anders nodig is dan wil en inzet.

Aantrekkelijkheid van de werkgever helpt ook om een zekere zelfdiscriminatie tegen te gaan van werkzoekenden die zich door bepaalde werkgevers niet aangesproken voelen. Werkgevers die hun aantrekkelijkheid willen vergroten en de insluiting van nieuwe, minder in

hun organisatie vertegenwoordigde personen willen doen slagen, richten zich rechtstreeks of onrechtstreeks tot ons, zoals in het geval van het IntegraJobs-project. Zij kunnen dan gebruik maken van alle structuren die Actiris heeft opgezet om hun doelstellingen te behalen.

De feedback van werkgevers die bij de ontwikkeling van een diversiteitsplan werden begeleid en die gebruik maken van specifieke projecten en instrumenten en talrijke partnerschappen, is uiterst positief. Daarnaast beslissen zij om dit beleid permanent en duurzaam te maken door het voortdurend te verbeteren en het structureel in hun algemeen beleid op te nemen.

Op het niveau van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest omvat tot slot de ontwikkeling van sectorale acties de bevordering van diversiteit, met inbegrip van de ontwikkeling van positieve acties, en blijft Actiris uiteraard ten dienste van de sectorale partners staan om hen bij deze ontwikkelingen te begeleiden.

De presentaties die tijdens dit Webinar werden gebruikt, zijn beschikbaar op de [website](#) van Brupartners onder "Publicaties".

Kent u helpukraine.brussels?

©BPS-BPV

De gevolgen van de oorlog in Oekraïne zijn in Brussel, net als elders, nog steeds voelbaar. Om het hoofd te bieden aan deze talrijke uitdagingen, met name op het vlak van de integratie van vluchtelingen, lanceert het Brussels Hoofdstedelijk Gewest www.helpukraine.brussels, een informatie- en communicatieplatform voor burgers die steun willen verlenen aan Oekraïners die in Brussel een toevluchtsoord hebben gevonden.

Dit platform is bedoeld om de **beschikbare en relevante informatie** over de Oekraïense crisis en de behoeften van vluchtelingen **bijeen te brengen**, en dit in alle **gebieden van de gewestelijke bevoegdheden**.

Volgens Brussel Preventie en Veiligheid zou "het Gewest in een gestaag tempo van duizend extra vluchtelingen per maand, tegen het einde van dit jaar ongeveer 12.000 Oekraïners moeten opvangen". **Gastburgers** spelen een belangrijke rol in het door de regering ondersteunde Brusselse gastvrijheidsmodel. Een gloednieuw digitaal platform staat ter beschikking van potentiële gastburgers via de website helpukraine.brussels. Brusselaars kunnen er hun verblijfsaanbod posten.

Meer informatie op de website helpukraine.brussels.

Oprichting van het Brussels Comité van klimaatdeskundigen

De eerste vergadering van het Brussels Comité van klimaatdeskundigen heeft op vrijdag 24 juni plaatsgevonden. Het secretariaat wordt in volledige onafhankelijkheid door het administratieve team van de Raad voor het Leefmilieu waargenomen.

De acht benoemde leden-deskundigen van het Comité zijn dus aan de slag gegaan. Elk van hen heeft een specifieke expertise:

- Klimatologie;
- Luchtkwaliteit en mobiliteit;
- Economie en bedrijfsleven;
- Technologieën;
- Sociale en gedragsaspecten met betrekking tot de klimaattransitie;
- Energie;
- Duurzame steden en ruimtelijke ordening;
- Biodiversiteit.

Elk jaar zullen zij een verslag moeten opstellen, waarin het gewestelijke klimaatbeleid wordt geëvalueerd.

Meer informatie vindt u op de [website](#) van Brupartners onder het tabblad "Structuur".

Jaarverslag 2021 van Brupartners

Brupartners heeft onlangs zijn jaarverslag voor 2021 gepubliceerd.

Hierin worden de werkzaamheden voorgesteld die tijdens het afgelopen jaar door de Brusselse sociale gesprekspartners werden verricht. In 2021 hebben zij niet minder dan 91 adviezen op aanhangigmaking en 7 initiatiefadviezen uitgebracht. Deze adviezen hadden met name betrekking op de volgende materies: het betaald educatief verlof, de bestrijding van racisme, het vraagstuk van de

eenoudergezinnen, het waterbeleid, de energiedistributie, de nieuwe ordonnantie betreffende de taxi's, of nog, op bepaalde deelaspecten van de uitrol van het 5G-netwerk en van een kilometerheffing.

Ontdek het op de [website](#) van Brupartners, tab "Publicaties".

Jaarverslag 2021 van het Observatorium

Het Observatorium van de referentieprijzen voor de overheidsopdrachten, dat bij Brupartners werd opgericht, heeft eveneens zijn jaarverslag voor 2021 gepubliceerd.

Het verslag bevat een overzicht van alle activiteiten van het team van het Observatorium tijdens het afgelopen jaar.

Ontdek het op de [website](#) van Brupartners, onder de tab "Publicaties en nuttige documenten" op de bladzijden die aan het Observatorium zijn voorbehouden.

Jaarverslag 2021 van de Raad voor het Leefmilieu

Ook het jaarverslag 2021 van de Raad voor het Leefmilieu, waarvan het Secretariaat door het administratieve team van Brupartners wordt waargenomen, is online beschikbaar!

Ontdek het op de [website](#) van de Raad voor het Leefmilieu.

September 2022 – nr. 38

Periodieke publicatie van Brupartners

BRUPARTNERS

Bischoffsheimlaan 26
1000 Brussel
02/205.68.68
www.brupartners.brussels
brupartners@brupartners.brussels

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER:

Caroline Vinckenbosch

LAY-OUT:

Ideology – Schaarbeek

DRUK:

DB Group – Anderlecht

ROUTAGE:

Trinôme - Schaarbeek

ILLUSTRATIES:

Omslag: Shutterstock
Dossier: Brussel Huisvesting, Lampa21, perspective.brussels, Shutterstock, BGHM, Statbel
Focus: Shutterstock
Debatten/Webinars: Elio Germani, Shutterstock, Zinneguides
Nieuws in het kort: BPS-BPV
Publicaties: RLBHG

REDACTIECOMITÉ:

Woord vooraf: Jan De Brabanter
In de kijker: Siham Chaouch, Coralie Waeyenbergh
Dossier: François Catteau
Focus: Laura Velasco, William Wright
Debatten/Webinars: Siham Chaouch, Coralie Waeyenbergh
De Adviezen van Brupartners, Nieuws in het kort en Publicaties: Siham Chaouch, Coralie Waeyenbergh
Vertaling: Rik Duynslager, Eric Vanderheyden

DANK AAN:

Erim Acikgöz, Pierre Burton, Daniël Cuypers en Yves Lemmens voor de toegestane interviews.